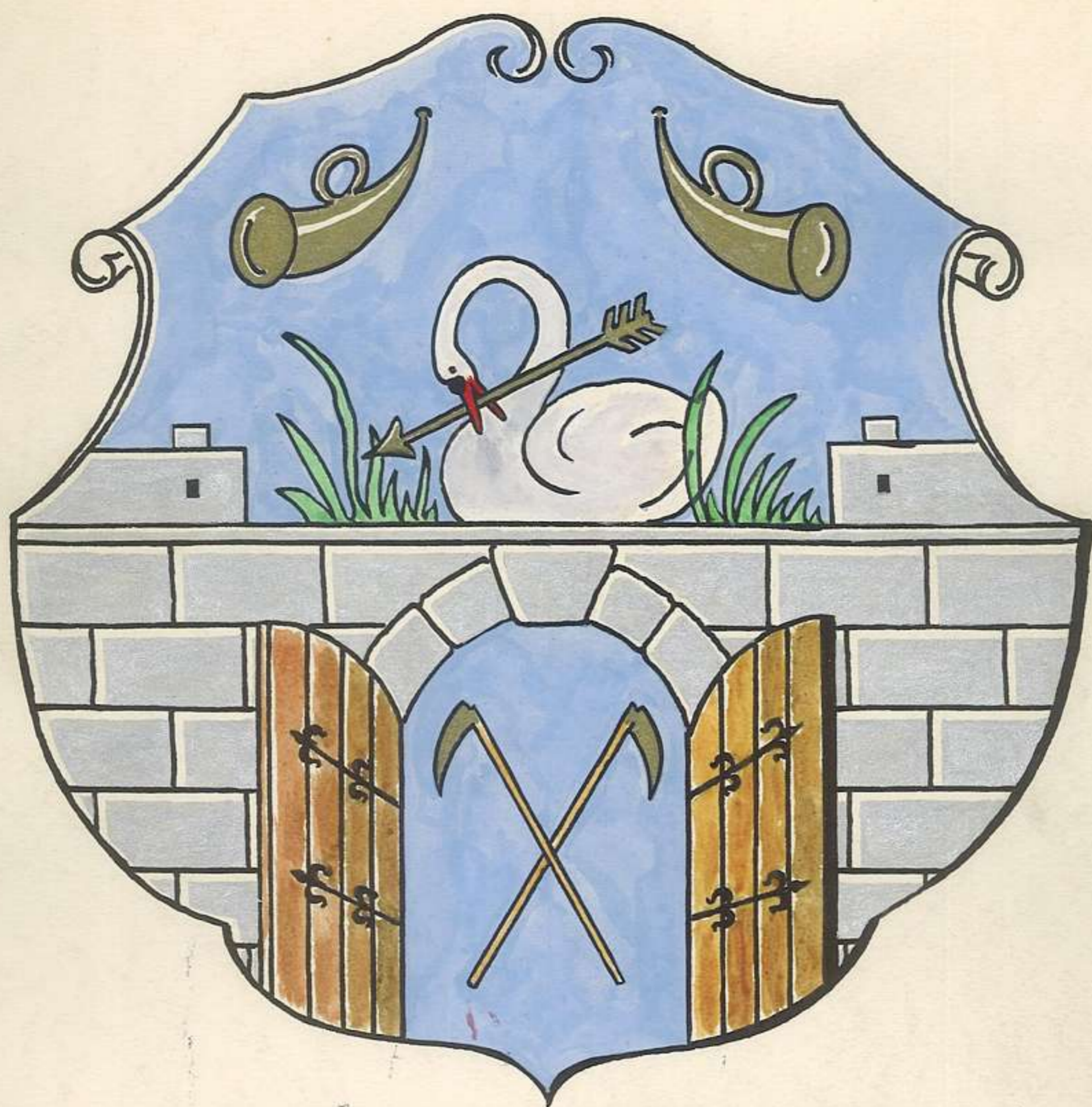

PAMĚTNÍ KNIHA

MĚSTA

CHRASTAVY

HRONIA MĚSTA
CHRASTAVY

Tato

pamětní kniha
 města Chrastavy

založena

r. 1948

místním národním výborem.

v Chrastavě dne 28. října 1948.

Alena Štejn
 předseda m.n.v.

Jungmann
 člen rady

1

Pamětní kniha města Chrastavy původně za-
ložena r. 1836 podle ustanovení c. k. českého zemského
presidia z 31. srpna 1835. Je zachována a uložena na M. N. V.

První kronikář chrastavský, kantor Josef
Jäger, zemřel 28. dubna 1850.

Až do r. 1914 psal kroniku řídící učitel
Karel Kumpert, který také zpracoval pro
„Vlastivědu libereckého okresu“ (Heimatskunde d. R. B.),
vydanou 1903-1905 Učitelským spolkem v Liberci, oddíl
o městě Chrastavě, o Horní Chrastavě i o Dol. Chrastavě.

Třetím kronikářem byl odbor. učitel Josef Thiel,
naroz. 28. 4. 1874 v Chrastavě. Ten napsal události
až do r. 1933. Všichni tři psali německy.

Po osvobození Chrastavy jmenován měst-
ským kronikářem říd. učitel Bohumil Honza,
narozený 7. prosince 1890 v Božeticích u Milév-
ska, který působil od 1919 na zdejší české
zemské škole obecní, později zvané státní
škola s čes. jazykem vyučovacím. 1. října 1938
musil místo opustit, ale hned po osvobození
pohraničí a celé ČSR. hlásil se sem znova
a ustanoven opět řídícím učitelem a radou
místního národního výboru pověřen funkcí měst-
ského kronikáře, aby podle zákona o pamětních
knihačích obecních ze dne 30. ledna 1920 a podle
vládního nařízení o pamět. knihačích obecních ze
dne 17. listop. 1932 zaznamenal, jak jsme se my tu
osvědčili v dobách zlých i dobrých.

Honza.

Město Chrastava zaujímá v katastru bývalého města Chrastavy 394 ha 48a 98 m², v katastru bývalé Dolní Chrastavy vsi 302 " 45" 96 " a v katastru bývalé vsi Horní Chrastavy 591 " 51" 45 " , tedy po spojení všech tří obcí: 1 288 " 46" 39 " .

Orné půdy je 522 ha 30 a ,
 půdy zahradnické 3 " 31 " ,
 ostatních zahrad 52 " 87 " ,
 sadů 5 " 66 " ,
 školek 1 " 50 " ,
 luk 201 " 71 " ,
 pastvin 36 " 21 " ,
 lesů 183 " 82 " ,
 rybnků 1 " 15 " ,
 ostatních vod 8 " 04 " ,
 zastavěné plochy
 a dvory 65 " 40 " ,
 neplodné plochy 139 " 32 "

Její zeměpisná poloha určena je 50°49' sev. od rovníku a 14°58' vých. od Greenwich, příp. 32°38' východní délky od Ferru.

Patří do povodí Nisy Lužické a tím do Podří a do oblasti moře Baltického. Rozkládá se na obou březích bystřiny Jeřice při vstupu protoků: Mlýnského, Vitkovského a Jilového a u soutoku jejího s Nisou Lužickou, zvanou též Zhořeleckou.

V době ledové bylo Chrastavsko zaledněno. Ledy ustoupily až po oteplení, kdy v bažinatých nížinách vznikaly trávníky, po stránkách hlavně listnaté lesy, v nichž našli obživu jeskynní medvědi, tur, zubr, sob, nosorožci i mamuti. Hlavnost zvíře řilákala sem i huňaté, dlouholebé sibiřské lovce mexuamého plemene, nevelké, umějící již rozdě- lávat oheň, sušit i péci maso. Z kostí si dovedli hotovit zbraně lepší než ze dřeva a praxourku.

To odhadujeme že bylo nejméně před 7000 lety. Dobu onu jmenují starší dobou kamennou.

Po dalším oteplení odtáhla jmenovaná kvěť a za ní i její lovci.

Spoustou vod z sajcích ledovců vymlela my-

4
nější říčiště, údolí. Z vápenatých součástí se tvořila půda
sprašová a na ní se uchytilo nyní naše rostlinstvo
i zvířectvo. A přišel sem člověk nový, který své kamen-
né nástroje uměl hladit i vrtat a zdobit. Zase to byl lo-
vec odněkud ze střední Asie, ale zde se stal pastýřem a
konečně rolníkem, hrnčičem i sochařem. Bydlel ve
stavbách nákolních. Mrtvé pochovával skříně.

To byla mladší doba kamenná asi před 5000 roky.
V době bronzové - únětické období - bylo obydleno Flexsko.

Bylo to asi před 3000-3500 lety.

Asi před 2500 lety pronikali podle Nisy snad Slované,
kteří své nebožtíky spalovali a popel z nich ukládali do
popelnice a ty do hliněných mohyl. Ti zde vytvářeli i
za panství Markomanů a po jejich odchodu dočkali
se tu příchodu slovanských kmenů z Bělochorvatska.

Tak se usadili pod Lužickými horami Milčané.

U nich panovala rovnost, vrcholící v rádných, věřili
v duchy oživující přírodu, vynikali v zemědělství, thal-
covství, barvířství, kuchařství, zpracování dřeva, kovu,
i kůže.

Kol r. 623 se připojili k říši Sámové.

868-899 se řadili k říši Velkomoravské.

Po nich nám zůstala jména míst od Žitavy přes
Hrádek, Chotyň, Chrastavu až po Svárov.

Český král Vratislav I. (1061-1086) připojil dobyté
Nissko a Budyšinsko k čes. státu a jižní část, pod jmé-
nem Kupy Rágošské sloučil se zeměmi české koruny.

Dokladů o době vzniku Chrastavy nemáme.

Původně bylo údolí Nisy důležitou stezkou národů
i dopravou. Jeť Nisa jedinou oderskou pobočkou, frame-
nicí na jihokapadním svahu hor fixerských.

J německí kronikáři uvádějí za původní jméno
Chrastavy: „U Khrostu“. Khrostem rozumějí Lužičtí Srbové
listnaté křoví, houšti dubové, podrost.

Latinsky psávali Cracraua, Kracraua, německy
Kratrau, ale v nářečí Kroatze nebo Krotze.

V zachovaných praměnkách nacházíme i tvar
Krosta, Kruczov, Kracava, (u Schallera (t. c. IV. 283) Krassa
Kraczawa),
v č. z. archivu Chrastava, u Rohna Chrast.

České dělnictvo až do 1918 v hovorové řeči říkalo
Kracava.

Začátkem XIII. stol. sem přivedeni z Mišně Horníci, kteří

podle svých rodišť chtěli Chrastavu přexvat na Neu Pirna - Pirna -
Nové Perno, ale marně. Za to vinou německých přistěhoval-
ců, zvaných do Čech Přemyslem Otakarem II., pokračo-
vala rychle dokonalá germanisace města.

Za Karla IV. měla Chrastava vlastní farní školu
1344-50 patřila chrastavská farní obec k děkanátu (vikari-
átu) žitavskému. Patronát nad far. obcí měl Grabštejn. 1384 vlast. farář.

1390 prohlášena Chrastava městečkem, poslušným
pánu Donině z Ulsic (Učic, Lužic, Uthčic?), nyní zvaných
Grabštejnem. 1417 obdarěna fara zdejší novým důchodem purkrabim Albr. z Donína

Za válek husitských 1424 zakázána na Fridlant-
sku luž. světina v úřadech.

1428 za návratu z Lužice utábořil se husitský
oddíl s Janem z Kralovic a Velkým Koudebníkem z
Březnice na polích mezi Chrastavou a Flamštejnem
za svou vozovou hradbou. Černé ráno 16. listop. 1428
přivedl Vaněk z Mochova a Leuther z Gerstorfu předvoj
Lužického šestiměstí, vozovou hradbu husitů prolomil,
husity při části pobil, částí zahnal do Nisy a za-
jatce dal upálit v machušských stodolách. Oba útočníci
ve srážce té padli. Husité ustoupili k Liberci.

1429 usadili se husité pod hejtmanem Mikulá-
šem Kejšovcem v Chrastavě, kde i jejich víra při-
jata. Zajížděli odtud až ke Zhořelci, ale 1433 Chrasta-
va šestiměstím vypálena a Kejšovec 1435 zajat.

Teprve 1449 Chrastava aspoň částečně znovu-
vybudována, měla purkmistra, radní, i vlastní pečeť.

Horní Chrastava se uvádí prvně 1453,
kdežto Dolní Chrastava se připomíná již dříve.
Tvůřily až do 1875 jednu obec, která rozdělena teh-
dy, ale Dolní již 1924 a Horní 1948 připojena
k městu Chrastavě.

Do 1520 byly rozbořené, vypálené chrastavské domy
znova postaveny na podnět grabštejnského pána
Mikuláše T. z Donína, který byl městu velmi naklo-
něn a činil vše, aby vzkvétalo. Ve čtvrtek po letnicích
1527 dal Chrastavě prvá privilegia o 23 bodech.

Výsady ony stanovily městská práva:

- 1.) panství Grabštejn jmenuje radu, purkmistra a soudce,
- 2.) 4 starší se sejdou každé a uvažují, co městečku
prosívá a co škodí...
- 3.) kdo se do obce přistěhuje, dostane měšťanské právo
za 30 bílých grošů,
- 4.) 2 radní mají ve výčepech zjišťovat správnost míry,
- 5.) purkmistr má varovat pekaře, kteří pekou malý chléb,
neposlechnou-li, vezme jim chléb a dá ho chudým,
potrestá pekaře 10 florinů ve prospěch městečka,
- 6.) přichozí s puškou propadá 10 kopami nebo 4 měs. vězení a
nedostane měšťansk. právo, dokud je nezaplátí,

- 7., kdo by obcházel s olověnými kulemi, zaplatí 4~~ff~~ nebo bude 3 týdny uvězněn,
- 8., kdo by s kopím, zbraní nebo nožem křičivě zacházel, dá panství 1~~ff~~, z toho městečku 3 groše;
- 9., kdo dá políček, zaplatí městs. radě 12 grošů,
- 10., kdo uhodí cínovou konvicí, dá 12 " ,
- 11., zakázáno v noci s ohněm obcházet pod křestem 12 grošů,
- 12., kdo hodí na kuželníku kouli dá 4 groše, kdo kuželkou zaplatí 12 grošů,
- 13.,
- 14., kdo ravíné pořar, má být mečem stát,
- 15., nepřijme-li muž svedenou ženu, má být podle kásluby pokes-
lána stejně jako si, kdo se k nim druzí, návrh činí panství,
- 16., uvádí-li městský sluha někoho, má od něho dostat 1 bílý groš,
- 17., co fojt převzal od káčeneho, má od něho zase odkoupit, ač-li mu to nedaruje,
- 18., schoval-li se kdo a nenastoupil do vakby, má dát sluhovi 3~~ff~~,
- 19., vede-li fojt rejstřík pokut, má složit účet 8 dní po masopust. úterku,
- 20., přijde-li kdo na pivo, má mu být puška odebrána, sice by
hostinský zaplatil 1~~ff~~.
- 21., kdyby někdo nedal dobrovolně zbraň hostinskému, má mu ji
vzít a fojtovi odevzdat; zaplatí 12 grošů nebo si odpyká 1 měs. v žaláři,
- 22., nikdo nemá brát nájemné, také mají všichni domácí lidé
riskat občanské právo a ročně radě platit daň,
- 23., chce-li kdo bydlet v Chrastavě, má mít svůj rodný list,
- 24., fojt má dostat 3 groše z pokut, zbytek patří městečku.

Mikuláš I. z Donína propůjčil Chrastavě také knak: bílý jelení
paroh v modrém štítě.

1535 obdržela Chrastava právo várečné. Pivovar byl na mís-
tě továrny (nyní skladiště) na Malou Kostelní ulici.

1539 daroval Mikuláš II. z Donína městečku 8 puntů prozembku

On také je považován za zakladatele střelecké společnosti,
kterou opatřil výsadami.

Na den sv. Mikuláše 1562 prodán Grabštejn němec. místokan-
cléři Dr. Jiřímu Mehlovi ze Štíbelic, který 1565 dal Chrastavě právo
hrdelní. 1569 povstali sedláci proti němu, ale Chrastava se s nimi nespojila

1671 propůjčil hrabě Matyáš Trautmannsdorf Chrastavě
právo pálit kořalku a právo obchodovat se solí.

15.10. 1574 udělil císař Maxmilián Chrastavě nové výsa-
dy: dua výroční a čtvrtěční týdenní trh a knak městský,
upravil 10.12. 1581 na dnešní způsob.

V lednu 1680 povstali opět sedláci, poslali 8 mužů do Prahy,
ti tam však uvěznění z rozkazu hraběte grabštejnského a

jejich ženy odvedeny na Grabštejn k výslechu, kdo poslal sedláky se stížností do Prahy. Polněvaní sousedé v počtu 400 přitáhli s obušky na Grabštejn, kde si vymohli profrustrání rajských žen. Selský mluvčí slíbil pak císařskému velitelům Piccolominimu a Fr. H. z Klarensteina, že všechny povinnosti vůči vrchnosti budou v klidu plněny až do císařova rozhodnutí. Když čekali po týdny marně na rozhodnutí ono, shlukovali se sedláci znova v chalupách i v lesích a nedali se uchláčolit jakýmsi slibem, dokud rávanky opravdu nezmirňují.

1699 obnoveno právo vinopalné pro chrastavské měšťanstvo. 1783 povolil císař Josef II. Chrastavě 3. výpr. trh.

1810 vystavěl chrastavský cech soukeníků valchu za Hor. Chrastavou.

1828 vystavěna v Hor. Chrastavě bavlnu zpracovávající továrna

1829 otevřena poštovní sběrna zdejší a 1836 i poštovní expedice.

1848 i v Chrastavě uspořádána velká konstituční slavnost a ustavena i národní garda. Pradnice vlála dlouhá bílá kástava se slovem „Konstitution“. Purkmistr Schützký vyzval občanstvo, aby v předvečer slavnosti osvětlilo svá okna, účastnilo se pochodňového průvodu se střelci a gardisty.

1851 národ. garda rozpuštěna.

1855 zřízen zde okresní úřad.

1859 odevzdána provozu dráha říšovskoliberecká, osazená ovšem jen saskými železničáři.

1865 stala se Chrastava sídlem okresního zastupitelstva pro soudní okres chrastavský.

1868 dostavěn a vysvěcen nový kostel se zvláštní prolamovanou věžní střechou, v němž jsou pozoruhodné přívodní malby: Josefa Führicha „Maria v zelení“, Viléma Kandlera „Sv. Alois“, Gust. Kratzmanna „Cesta matky Anny k Marii“ a A. Wörndleho „Karel Boromejský“. Gotický ráz kostela porušen právě onou prolamovanou krytinou věžní, rovněž přebílením pilířů a ponecháním nenatřených železných částí klenby kříže. Základní kámen ke stavbě kostela položen ovšem již

27.5.1866. V pamětním spise v základě uloženém připomíná měst. tajemník Čeněk Exner, že v Chrastavě stával již 1320 kostel. V r. 1866 měla Chrastava v projektovní škole 586 $\frac{1}{2}$ vyučovaných 6 učiteli v 5 odděle.

ních. Farnost chrastavská čítala tehda 6089 věřících. Hřebecký sbor, činný zde již od 1400, měl 90 uniformovaných a 45 čestných členů, spolek vysloužilců 200 členů, xpěvácký spolek 25 členů, tělocvičný 40 členů, spolek Eintracht (Tvornost) shromáždil fond pro hlavní školu 7500 zl. Platilo se za korec žita 5,10 zl, za pšeni-
ci 7,05 zl, za ječmen 3,95 zl, za oves 2,70 zl, hrách 6 zl, čočka
stála 8,50 zl za korec, jablka 1,20 zl, libra másla 60 krej-
carů, soli 8 kr, chleba 5, řejdlík smetany 8 kr, dobrého
mléka 3 kr, sáh tvrdého dříví 12 zl, měkkého 10 zl, korec
hnědého uhlí 40 kr, ceně smolného uhlí 80 kr, libra hovězí-
ho masa 20 kr, vepřového 30 kr, telecího 18 kr, skopového
22 kr, řejdlík vína 20 kr, máx piva 13 kr.

Hlavním zaměstnáním obyvatelstva
zdejšího bylo soukenictví, skalcovství, barvířství a
stavba varhan. Kupců tu bylo 7, koželuvci 2, hostin-
ců a výčepů 27, vinopalna 1, překapovny 2.

Již 18.6.1866 prošli Chrastavou uprohlíci - mladí mu-
ži ze Saska a 19. června přispěchaly husarské hlíd-
ky s hlášením, že se Prusáci hnutí k rakouským
hranicím u Oldřichova. Na to se odtud vzdálili rakous-
tí úředníci i vojáci a již 23. června přijeli prusí
jezdci a za nimi na 3000 prus. vojáků cestami od Václavice, pak
Babíškova i od Hrádku n. n. prošlo 50.000 mužů Chrasta-
vou. 12.000 jich musilo být v Chrastavě ubytováno a
stravováno. A 24.6. prošlo dalších 70.000 Prusáků, kteří ani
svých důstojníků neposlechli a plenili, opíjeli se a překř-
řali. 27.6. uloženo Chrastavě živit 15.000 vojáků. To se opa-
kovalo i při návratu Prusů, takže pak úředně odhad-
nutá škoda činila 35.031,32 zl. I cholera pak vypukla.

V r. 1867 znova rozkvělo chrastavské soukenictví.
Toho r. založena zde okresní pojišťovna a sbor dobro-
volných hasičů.

1868 zřízen v Chrastavě císařský, královský notariát.
Brzy na to nalézány na ulicích paličské listy,
v nichž vyhrožováno ohněm, neodejde-li nový
notář J. Komers z města a nevrhá-li se starosta
úřadu, jimž kladeno za vinu, že předepisovány
vysoké poplatky. Vypsána sice odměna 100 zl
pro toho, kdo pisatele udá, ale marně. V listo-
padu 1869 vyhořely 3 stodoly.

1870 vydán nový školský zákon a podle
něho i zde zřízeno 5 tříd.

V tomto roce oznámil svůj výstup z církve
Ant. Hoffmann. Byl to první zdejší volnomyšlenkář.

23. října 1870 jednáno na první dělnické
schůzi v hotelu „U císařské koruny“ o založení
dělnického podpůrného spolku.

14. května 1871 založen odborový spolek pro
vedělání a podporu dělnictva.

V září byl takový nedostatek vody, že
provoz v továrnách byl zastaven.

Dělníci žádali zvýšení mzdy a sníže-
ní pracovní doby na 10 hodin denně.

Toho roku koupili hornochrastavskou to-
várnou Schneidrovu sourozenci Altschulovi z Č. Lipy.

Sucho trvalo až do prosince a při-
mělo více rodin k odchodu.

V matrice fary zdejší za ten rok napsáno
90 úmrtí a 245 narození.

V únoru 1872 žádila zde náhara černých
neštovic tak, že skoro v každém domě jimi
onemocněly 2 až 6 osob.

6. 3. 1872 počítáno zde zemětřesení.

V tom roce zde bylo již 50 osob bez vyznání.

12. 11. 1873 usneslo se městské zastupitelstvo zalo-
žit obecní spořitelnu, která již 21. 12. otevřena.

27.12.1873 usneseno založit zde měšťanskou školu.

1874 zvolen 11členný spřítební výbor.

1875 jmenován říd. učitel Josef Kumpert čestným občanem města Chrastavy.

16.9.1876 vyzvána školní obec chrastavská okres. školní radou, aby postavila novou školní budovu.

14.6.1877 usneseno obnoviti zde dobytčí trhy, jak je povolil 1732 císař Karel.

6.9.1877 usneslo se zastupitelstvo 11 proti 5 hlasům provést novostavbu školy.

19.3.1879 odhalena pamětní deska na rodném domě akademie. malíře Josefa Fröhricha, jenž se tu narodil 9.2.1800, a zemřel 13.3.1876 ve Vídni. Jeho otec Václav byl zdejší venkovským malířem. Dal syna na pražskou malířskou akademii, řízenou rektorem Josefem Berglerem. Overbeck a kol. Dürer určili směr jeho uměleckého vývoje. Po delším pobytu v Itálii se vrátil do Prahy 1829, ale 1834 povolán jako 2. kustos do akademické obrazárny Lambergovy ve Vídni. 1841 se stal profesorem akademie. Jeho kresby jsou většinou náboženského obsahu: Jakub a Rachel, Putování Mariino, Vstátí jest, Ztracený syn, Ruth, sv. Vendelín, nebohý Jindřich, Kristův vjezd, Zaltár, Tomáš, Život Mariin. Svého času považován vedle L. Richter a M. Schwindta za nejlidovějšího malíře Němců a Čech.

11.5.1879 jmenován čestným občanem Chrastavy jiný její rodák Josef Schützký, narozen 30.6.1817, žák slavného Giovanioho Gordixianiho, jenž zpíval v Linci, ve Lvově, ve Vídni, v Solnohradě, v Hamburku a ve Stuttgartě, kde zemřel 1893. Byl i hudeb. skladatelem.

Podle usnesení z 24.1.1880 koupen za 12.000 Kč pozemek na záp. straně náměstí pro škol. novostavbu.

1880 otevřena zde mateřská škola.

22.2.1881 protestuje měst. zastupitelstvo proti „po-

čestování" pražské přijí, staroněmecké" university,
které přijí jí kroxilo jejím zutrakvisováním.
Jedinou zárukou proti tomu shledávalo zastupitelstvo
ve řízení české university, jež by
pak s německou kávodila ve vědě a bádání.

17. září 1881 byla slavnostně vysvěcena nová
školní budova na hlavním náměstí, č. 228-229.

1882 obdarována škola bohatou sbírkou nerostů
chrastavskými rodáky z Grand Rapids v Americe.

1883 vystavěna hasičská zbrojnice za 1839 zl.

8.1.1886 souhlasilo měst. zastupitelstvo jedno-
myslně s Plenerovým návrhem na rozdělení
Čech na okresy podle jazyka ohraničené.

V tom roce pojmenovány chrastavské ulice.
V listopadu 1886 otevřena o 1. poschodí zvýšená
střešnice.

26.1.1887 dostavěn nový hřbitov nákla-
dem 14.257,64 zl.

Toto roku se zde usadil první zvěrolékař.

19.5.1888 vyžděny břehy Jilového potoka.

31.7.1888 usneseno požádat o řízení měšťanské
školy dívčí. 1889 jmenován správcem dívčí měšťanské
školy Štěpán Girschick.

1893 zřízena zde dívčí měšťanská škola.
Téhož roku vydlážděna ulice k N. Vsi, vystavěn
nový vodovod s vodou z Hl. Chrastavy za 1900 zl.

1894 zavedeno nepovim. vyučování francouz-
štině na škole dívčí a otevřena dívčí škola
pokračovací.

20.8.1895 usneseno postavit novou chlapeckou
školu za 72.476 zl.

Chrastavskému rodáku a čest. občanu V. Kandlerovi
bylo 1896 povoleno 100 zl jako čest. dar v nouzi,
ale on zemřel již 8.5. Narodil se 28.2.1816. Namaloval řa-
du olejomalb: Pohledy na Prahu, Panorama universa, Kázání

sv. Prokopa, Teatro Taormina, Tanec v pustě, Lámaní chleba, Fr. Alois a j.

V dubna 1896 zřízena okresní stravoona pro cestující řemeslníky.

Mýta silniční zrušena.

30.6.1897 rozvodnila se Jěrice, že v noci musili lidé utéci z domů okrožených a že strhla kamenný most i železnou lávku a mnoho domů i stavbu elektrárny vše poškodila, ba lidské životy si vyžádala. Silnice i železniční trať potrhány. Teprve 4.8. po opravě doprava znovuzahájena. Škody odhadnuty na 117.100 zl v městě, 5.290 zl v H. Chrastavě a 4.833 zl v Dol. Chrastavě.

1.9.1897 slavnostně otevřena budova chlapecké školy; celkový náklad stoupl na 89.361,37 zl.

15.12.1897 začato s pouličním osvětlováním ulic elektrinou.

1898 zřízeno dětské křesťe na louce na bývalém hřbitově, jubilejní fond chudinský, upravena třída Frant. Josefa (nyni Masarykova), Friedrichův pomník.

1899 znova povodeň poškodila nábreží.

1902 bylo v Chrastavě 365 dělníků průmyslových a živnostenských, 87 podniků remědělských a 57 dělníků domácích. Hlavními remědělskými výrobky zde byly brambory, žito a oves, ač dříve se zde pěstoval i ječmen a pšenice. Louky byly pečlivě obhospodařovány a sklýtalý krásný výnos. I ovocnářství pokročilo.

Nová přádelna egyptské bavlny (Cichorius) vzkvétá. Při sčítání zjištěno, že již 1815 založena Krausem skalcoona, jejími posledními majiteli byli H. Pollaka synové, 1833 založil zde Weber a Neumann továrnu, od 1858 býval na Vítkovském potoce mlýn s pekárnou, pak přádelna, od 1848 vyráběli br. Riemrové hrací stroje, od 1872 měl zde továrnu na tělocvičné nářadí a škol. lavice Jul. Ulbrich, koželužnu Ed. Hoffmann, od 1888 známa firma Jos. Riemera synové a C. F. Weber, tov. na krycí lepenku.

Elektrárna je zde od r. 1897. Proud odebírala z Hirschfelde v Sasku. Stavitelů zde bylo 6 ve 4 firmách, 1 lékárník, 1 drogist, 2 fotografové, 1 sochař, 4 kradníci. Nemocenské pojišťovny byly dvě.

1904 zbourána zeď kol starého hřbitova a celé prostranství mezi kostelem a chlapeckou školou upraveno na líhosad.

1905 postaven na rohu nyn. Masarykovy ulice Schillerův pamětní kámen. 19.5.1905 poraněn dělník Wollmann továrníka Ant. Prillera.

26.3.1905 čeští křesťanští a dělníci chrastavští byli členy „Arbeiter Turnverein Eintracht“ v Dol. Chrastavě. Bylo jich 40. Zápis o schůzích konány český. Žádosti o povolení uspořádat večerky hejtmanské v Liberci nevyhovělo. Lidé se o zákaru nedověděli a přišli, ale četnictvo je rozehnalo. Na 40 členů „Eintrachtu“ pak obžalováno pro „tajné spolčování“, ale musilo být soudem obžaloby zproštěno. Tím jen uspišeno rozhodnutí, o němž usilovali nejuvědomělejší čeští dělníci chrastavští již 1904, a předloženy české stanovy „Dělnické tělocvičné jednoty Svornost“ a již 5. listopadu 1905 ustavena DTJ, čítající 56 členů. „Eintracht“ se rozěšel a majetek odkázal „Svornosti“.

1906 zde založena místní polit. organizace sociálně demokratická.

29.7.1906 uspořádala DTJ Svornost přednášku o životě a působení K. Flaobíčka Borovského, 24.3.1907 pak „Lidové pověry ve světle přírodních věd“. 1907 utvořena česká sekce „Unie textil. dělnictva“ v Rakousku. Od r. 1906 měli Čechové již své jeviště v býv. hotelu „Maine“ v D. Chrastavě, č. 103., kde znovu dávány sice jen kuplety, ale od r. 1908 již i aktočky.

21.3.1908 pořádán čes. řečnický kurs a v srpnu letní slavnost DTJ Svornost, 21.8. výchovný kurs.

27.3. 1909 založen dramatický odbor D.T.J., čítající 5 členů, který již v červnu koupil jeviště nové.

3. XI. 1909 pořádán kurs pro činovníky čes. spolku.

V tomto roce scházelo se v Chrastavě několik českých anarchistů.

V r. 1910 při soukromém sčítání napočteno zde, v Dol. i Hor. Chrastavě kol 1100 Čechů.

1911 provedli chrastavští Čechové sbírku na čes. školy spolku Komenský, ve Vidni, ale sami zde českou školu neměli. Aby jejich děti poznaly český jazyk, začala D.T.J. 5. 1. 1913 kurs čtení a psaní jak. čes., jehož se účastnilo 8-26 žáků.

Činnost čes. spolku zdejších nentuschala ani když městský úřad a rozvášnění německí přejížděcí vyprovádali Čechy z práce i z bytů, plivali jim do oken, ba i tělesného násilí se neštítali.

Nepřátelství to stupňováno vydáním Anenských patentů r. 1913, jimiž místo kem. výboru zřízena kem. správní komise a pak ovšem po sarajevském atentátu 28.6. 1914, kdy v Sarajevě zabít rakouský následník trůnu Ferdinand Este s chotí.

28.7. 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku válku. 31.7. nařízena všeobecná mobilisace, nařízen výmínečný stav (omez. svoboda tisku, zrušeno listovní tajemství a j.) Ceny potravin stoupaly, vybírány vklady, kovové peníze schovávány. Pro vojsko sbírány lihoviny, cigarety a j., pro monarchii zlato. Utvořena občanská stráž s 150 mužích (z veteránů, hasičů a turnerů), ale za měsíc rozpuštěna a nahrazena 2 placenými strážníky.

Z českých pracovníků mobilisováni převážně do cizích služeb, aby pomáhali Němcům a Maďarům proti slovanským bratrům Srbům a Rusům, neboť ti se vydali do pole, aby splnili slib daný Srbům. Rakušánům přispěchali na pomoc Němci, pak Turci a j. Slovany pomáhala Francie, Anglie a j.

Rozpoutala se krvavá první světová válka, trvající přes 4 roky.

Čeští vojáci v rakousko-uherské armádě věděli ze škol i spolků, co jim káže slovanická vzájemnost a při nejbližší příležitosti přešli z řad rakousko-uherských k bratrům Rusům nebo Srbům, později i k Italům zprvu jako zajatci, ale brzy se našli v československých legiích poslechnuvše výzvu profesora Tomáše Garriguea Masaryka, Dr. Ed. Beneše a Milana Rastislava Štefanika a hlásili se dobrovolně do československé armády za hranicemi. Z Chrastavy vstoupil do čs. legií v Rusku Em. Poldauf, František Eis a Josef Bakal, do čs. legií ve Francii Rud. Němec a Nové osi a do italských František Turpiš, Vilém Nigrin a Frant. Tomáš. Frant. Turpiš, narozen 7. 1. 1898 v Chrastavě, č. 82. byl Rakušanem chycen a 19. 6. 1918 popraven na moruši v St. Stino.

Pa války mnoho zdejších Čechů musilo ddtud odjet do nitra Čech k příbuzným, aby se aspoň najedli. Pokřičku že i mezi těmi se vyskytli jednotlivci, kteří u českých sedláků předstírali vlastní bídu, aby jim prodali co nejlevněji potraviny, které pak hodně zdražené prodávali zde i Němcům. Říkalo se jim „keřasi“.

Chrastavští Němci pilně sbírali kde co a odváděli na válečnou výstroj. 1915 odvezli do Liberce 4 vozy vlněných věcí.

Již 12. 2. 1915 objevil se na stole válečný chléb. Začátkem března proveden soupis munky a obilí. 23. 3. 1915 ukončená sbírka kovů vynesla 60 kg staniolu, 144 kg mosazi, 7 kg mědi, 112 kg olova, 283 kg zinku a 1½ kg kliníku.

21. 4. 1915 započato s přestavbou nádraží.

18. 4. 1915 zavedeny chleбенky a moučienky na něž dostal člověk 1400g munky, příp. 1960g chléba sýdně. V březnu následovaly cukřenky na 1¼ kg cukru měs.

V červnu 1915 začali vydávat lístky na kávu (na 2 měs. $\frac{3}{8}$ kg), ale místo zrnkové vydávána sladová ba i žaludová či bukvicová náhražka.

14.-15. června 1915 byla přímo tropická vedra, po nichž mráz zničil brambory i zeleninu.

1.3.1916 předáno přestavěné nádraží do provozu. V květnu 1917 zavedeno státní zásobování hověším masem a od 1.7.1918 prodávána i sůl na lístky (50 dkz měs.).

4.II.1917 založena zde samostatná obec evangelic. Za války bylo i piva málo a to ještě zředěného, ale zdraženého z 30-40k na 80-120k, takže se rozmohlo pít kořalky.

Od 4.11.1917 zavedeny uhlíky, ale ani pak se uhlí nedostávalo, takže i na školách prodlužovány prázdniny.

23.5.1915 vyprověděla Itálie válku Rakousko-Uhersku. Koncem května 1915 rozpuštěn 28. pěší pluk pražský, ke přesele k Rusům.

2.7.1916 shluklo se na náměstí hodně nespokojenců s vdleč. zásobováním a žádali o zlepšení.

3 kostelní a 2 škol. zvonů odvezeny do sborovnek.

21.11.1916 zemřel císař František Josef I. a po něm nastoupil Karel I. V břeč. a dub. zavřeny školy pro nedostatek uhlí.

15.3.1917 přinesly liberecké noviny zprávu o revoluci v Rusku, při níž car sesazen.

4.4.1917 vyprověděla Amerika (USA.) Německu válku.

10.5.1917 otevřen polévkový ústav pro chudé děti.

Udělení milosti českým politikům Kramářovi, Rašínovi a Klofáčovi poplašilo Němce.

22.12.1917 začalo mírové jednání s Ruskem a 6.3.1918 s Rumunskem.

4.3.1918 podepsán mír s Ruskem a Ukrajinou.

26. a 27.II.1918 demonstrovalo dělnictvo proti hladovým přidělením chleba.

9. října 1918 putovaly stovky lidí s batohy do mlýna na ve Vítkově pro mouku.

Od 14. X. do 5. 11. 1918 zavřeny školy k vůli španělské chřipce.

12. X. 1918 ujednalo Trutvecko zvláštní míře.
28. října 1918 povolána samostatnost Československa.

Tak zv. zemský hejtman Lodgmann usiloval o odtržení "Deutschböhmen".

Začátkem prosince provedli chrastavští Čechové soupis zdejších i okolních Čechů a předali jej národnímú výboru v Liberci.

9. XII. obsadilo čs. vojsko Liberec.

2. I. 1919 došli i do Chrastavy čs. vojáci a zůstali zde až do 20. 2. 1920.

31. ledna 1919 přijat národním shromážděním čs. nový volební řád do obcí, opravňující každého 21letého čs. občana i občanku k volbě.

3. dubna 1919 vydán nový zákon o školách, podle něhož škol. úřad může řídit školu pro 40 i méně žáků jiného jazyka mateřského nežli v jakém se vyučuje na školách v místě, získat místnosti pro učitele i školu.

Při květnových volbách 1919 soustředila na sebe kandidátní listina čs. strany soc. demokratické 212 hlasů a 3 mandáty.

V červenci zapsáno pro čes. školu 110 dětí a 22. 8. 1919 povolila zems. šk. rada zřízení dvoutrídni obecné školy veřejné s čes. jazykem vyučovacím od počátku šk. r. 1919-1920. Umístěna v nevhodné budově č. 289, bývalém lo chudobinci pak špitále le Rudolfově.

28. říjen 1919, 1. výročí osamostatnění, oslaveno zde sehráním divadla, při němž řekl zabit ze kár-
livosti vrátivši se čs. vojin svou milou.

7. příp. 17. listopadu škola opravdu otevřena, když nastoupili sem jmenovaní oba učitelé, ale děti přišlo jen 97.

K. B. Rais poslal škole dopis, v němž píše mimo j.:

"Přeji vám zdaru v požehnané práci a těm dětem hojně radosti a štěstí z toho, že mohou se učit jazykem mateřským".

Brzy po zahájení vyučování žactva přihlásila se řada jeho starších sourozenců, kteří nemohli chodit na Rakouska do čes. škol, do jazykového kursu, který trval skoro 4 měsíce za účasti až 53 posluchačů.

Při volbách do národního shromáždění odevzdáno v Chrastavě 170 hlasů pro čes. stranu sociálně demokratic.,
 1 hlas pro nár. demokraty,
 1 " " č. stranu lidovou,
 15 hlasů pro stranu čes. socialistů,
 celkem tedy 187 hlasů pro čes. strany.

4.-12. června stávkovalo učitelstvo i zdejší školy, aby urychleno uspořádání právních poměrů učitelů. Koncem šk. r. měla škola 99 dětí, které docházely ze 7 obcí.

20.12.1920 ustavena míst. ověř. komise v Chrastavě. Ve šk. r. 1920-21 zapísáno 124 dětí, pro něž povoleno zřízení pobočky, ale místnost nenalezena, takže bylo nutno vyučovati střídavě 1.A a 2.B tř. Začátkem r. 1921 povolena v Nové Vsi pobočka naší školy, ale až 9.6. se tam začalo učit.

Od 14.2.1921 do června vyučovalo učitelstvo opět v kursu jaz. čes. za největší účasti 34 posluchačů.

Při úředním sčítání lidu 16. II. 1921 napočteno v Chrastavě v 464 domech: 406 Čechů a 2865 Němců vedle 87 cizinců, z nichž bylo 2903 řím. kat., 157 evang., 41 jiného vyznání a 257 bez vyznání;

v Dol. Chrastavě ve 150 domech: 92 Čechů, 920 Němců, 33 cik., z nichž 936 řím. kat., 48 evang., 4 j. vyzn. a 57 bez vyznání;

v Hor. Chrastavě v 143 domech 55 Čechů, 788 Němců, 12 cik., z nichž 820 řím. kat., 9 evang., 5 j. v. a 21 bez vyznání.

Celkem tedy ve všech 3 Chrastavách 553 Češi a 4573 Němci vedle 132 cizinců.

7. III. 1921 v den 71. narozenin svého presidenta RČS. J. G. Masaryka byly čes. vlajky poukve na škole a na poště. Za to po škol. oslavě poslán J. G. M. blahopřejný telegram.

Od 1. 6. 1921. zaveden na poště i na dráze 24 hodinový den. 15. X. 1921 žádalo chrastavské čes. obč. resolucí novou šk. budovu.

23. 11. 1921 zajištěno stavební místo pro novostavbu čes. státní školy v Masarykové třídě.

20. 2. 1922 začalo 600 dělníků v Klingrově továrně v Chrastavě stávkovat na protest proti novému továrnímu řádu a proti snížení mezd. Teprve 20. X. stávka skončena, ale jen málo bylo dělníků přijato.

Učitelstvo české opět vyučovalo v kurse jazyka českého a v kurse ruč. prací: šití.

26. 3. 1922 ustavilo se „Druženstvo stavební pro Chrastavu a okolí.“

25. 3. 1922 otevřeny soutěžní nabídky na stavbu čes. školy, jež zadána na 587.520,69 Kčs staviteli K. Beranovi z Prahy.

3. a 4. VI. 1922 přijelo členstvo „Pevického a kabarmního spolku hudebnictva banky Slavie Lyra“, ochránců naší školy, do Chrastavy, aby uspořádáním přátelského večera s hudbou Smetanovou, Dvořákovou, poesii Berručovou a sebráním Bilibinovy „Slušnosti“ povzbudilo zdejší Čechy k vytrvalosti.

9. VII. 1922 uspořádala místní DTJ první své veřejné cvičení na účasti jednot z okolí. Vydařilo se dobře. Nic mu nevadilo, že němečtí spoluobčané stáhli své záclony a vyhýbali se ulicím.

3. IX. 1922 protestoval dav Němců proti sestátnění lesů a 16. 9. 1922 protestovali soc. demokraté proti kdrařování.

3. 12. 1922 vysvěceny nové zvony pro chrastavský kostel. Stály 28.300 Kč.

1. 2. 1923 sebrali Němci v Chrastavě 5000 Kč pro hladovějící děti v Německu a 70 přihlášek o 1-2 takové děti na více týdnů do rodiny. Přijelo jich 100.

Teprve 18. 2. 1923 znovu přijati první dělníci do práce v továrně Klingrově. Šehož dne podlehl poranění dr. Al. Rašín.

19. 2. 1923 uspořádali komunisté velmi navštívenou demonstraci proti zákonu na ochranu republiky.

26. 3. 1923 započato se stavebními pracemi pro čes. školu, která otevřena 18. 11. 1923 spolu s mateřskou školou čes.

16. IX. 1923 provedeny nové obec. volby, při nichž Češi dostali 199 hlasů a 3 zástupce.

12. VII. 1924 spojena Chrastava Dol. s městem jako Chrastava III.

16.11.1924 při nových volbách do obecního zastupitelstva zvoleni 241 hlasy 2 čeští zastupci, zatím co komunisté zvoleno 10, něm. soc. demokratů 3, nacionalů 9, křesť. soc. lid. 3, židovství 1, svaz rolníků 1.

15. XI. 1925 voleni poslanci do národního shromáždění. V Chrastavě odevzdáno pro čes. kandidátky 295 hlasů, pro něm. nacion. 557, pro něm. soc. dem. 284, pro něm. kř. soc. 249, pro komunisty 958, pro něm. nac. socialisty 18, pro svaz remědělců něm. a n. židovství 408 hlasů.

17.12.1925 usneseno obec. zastupitelstvem podatí dozorců stížnost proti používání čes. razitek okresním soudem a čes. složenek poštovním úřadem.

26.2.1926 protestovalo měst. zastupitelstvo chrastavs. proti novým jazykovým nařízením.

7.5.1926 prohlašuje měst. zastupitelstvo němčinu za svou jednacím řeč.

24.6.1926 protestovalo zastupitelstvo proti obilním clům, proti zvýšení dávek z cukru a z kořalek i proti kongruce.

V listopadu změněn dosavad. priv. střelecký sbor ve spolek přátel střelců. Tak skončena po 413 letech činnost chrastavských ostrostřelců, kteří v. 1848 ostře se střetali s národní gardou.

V tomto roce řada českých dělníků nenašla zaměstnání, byla odkázána namnoze zcela jen na podporu v nezaměstnanosti, jež byla nepostačující.

13. XI. 1927 založena v Chrastavě odbočka tělocvič. jednoty Sokol z Liberce.

K 10. výročí smrti chrastavského rodáka Františka Turpiše, který Rakušany 17.6.1918 zajat a 19.6. popraven, odhalena na budově čes. školy v Chrastavě pamětní deska, zhotovená turnovským umělcem Durychem. Jako protějšek uložena ve skleněné urně křst. země z italského bojiště na Doss Alto. Byla to snad největší česká slavnost v Chrastavě za účasti asi 4000 lidí z širokého okolí, ba až z Ameriky.

16.11.1928 získala česká škola výměnou za louku a pozemkové reformy koupenou u cesty do Větkova,

od souseda Langhamera pozemek, měřící 1899 m²,
na kterém upraveno slušné školní hřiště hned na
školní zahradou.

Při volbách do okres. zastupitelstva 2. 12. 1928 ode-
vrženo zde 212 hlasů pro čs. sociálně demokr. stranu,
27 " " " " národně socialist. "
a 17 " " " " čes. spojené strany občans.

Zvoleni byli 2 čeští zastupci Jos. Springer za čs. s. dem.
a Frant. Pilář za čs. nár. soc. Jmenován Jos. Jireš,
ř. uč. z Chotyně a Josef Novák, statkář z Nové Vsi.

Do keruskeho zastupitelstva odevrženo zde:
čs. str. soc. dem. 204 hl., čs. str. nár. soc. 26 hlasů,
republ. straně reměděl. 18 hl., nár. dem. str. 14 hlasů, čs.
lidové str. 14 hl., čs. str. živnostenské 9 hlasů, cel.
tedy 285 čes. hlasů, což bylo 10,37% všech odevrž. hl.

24. 3. 1929 znovu voleno měst. zastupitelstvo.
Čs. soc. dem. strana dělnická dostala 230 hl. a 2 zastupce
čes. volební skupina 57 hlasů a řádný mandát.
Všech čes. hlasů bylo 287, t. j. 9,17%.

Od 1. listop. 1929 otevřena 3. třída zdejší české ško-
ly obecné. 16. XI. vzpomínko desetiletí zdejší školy při
slavnosti spojené s dětským divadlem. Za 10 roků pro-
šlo školou přes 800 dětí, mezi nimiž jenom malé
procento z rodin ryze německých, více již ze smí-
šených.

27. X. 1929 provedeny volby do národního shromáždě-
ní, při nichž dostali čs. nár. soc. 52 hlasy do posl. sněm. a 36 do sen.

čs. soc. dem.	237	hlasů	"	"	"	"	"	207	"	"
liga	2	hl.	"	"	"	"	"	2	"	"
nár. dem.	9	"	"	"	"	"	"	10	"	"
čs. str. lid.	1	"	"	"	"	"	"	1	"	"
čs. " republ.	3	"	"	"	"	"	"	2	"	"
čs. živnost.	6	"	"	"	"	"	"	3	"	"
cel.	310	"	"	"	"	"	"	261	"	"

Z celkového počtu hlasů to bylo 10,28% " " " " 9,95% "

15.6.1930 slavila chrastavská DTJ své pětadvacetileté rozvinutím nového praporu, nazvaného Fúrpišovým, nesoucího nápis „Bojem k vítězství“.

Hospodářská tíseň, neraměstnanost vypudila i z Chrasavy mnohé dobré kramičáře v letech 1929-1931.

Protistátní činnost Němců vzrůstala.

27.9.1931 provedeny obecní volby skoro v 7000 čs. obcích a to skoro v 5000 z nich dohodou.

Mezinárodní ústav práce v Ženevě zjistil, že neraměstnanost stoupla od srpna 1930 o 50% na 16½ milionu. Ze 14 evropských a 3 mimoevropských států měla RČS neraměstnanost nejvyšší, ač i zde vzrostla.

J.G.M. 23.10.1931 řekl zástupcům vlády mexi jiným: „... my za své obrození děkujeme do značné míry literatuře a inteligenci, ... zkrátka je třeba, aby nejen politika, ale celý život byl opravdovější, čestnější a duchovněji“.

Poslanec Krebs na sjezdu něm. nacionál. socialistů slibuje, že vtáhnou v hnědých košilích se skobovým křížem na Hradčany. Na to jim zapovězeny stejnokroje a řada jejich vůdců odsouzena pro rejdy protistátní.

Podpora v neraměstnanosti vyplatila RČS. za minulých 12 let 1455,000.000 Kč, na r. 1931 rozpočteno přes 500,000.000 Kč.

V sousední říši získali němečtí nacionál. socialisté nové miliony hlasů. Jejich náhončí vykládal v Anglii, že za pomoc proti bolševikům budou žádat polský koridor a pokrvení kraje RČS.

O IX. sokolském sletu řekl J.G. Masaryk: „Sílte zdraví tělesné i duševní; věďte je k ušlechtilosti a pravdivosti, zvykejte je na kázeň, dávejte mu vzory dělné lásky k národu a státu!“

17.9.1932 uplynulo 100 let od narození Mirosl. Týrše, zakladatele Sokola, který chce vědomě vychovávat člověka po stránce tělesné, duševní i mravní.

1.1.1933 sníženy platy státním naměstnancům.
16.2.1933 obnoveny úmluvy mezidohodové mezi
RČS, Jugoslavií a Rumunskem. Malá dohoda pak
vystupovala jako jedno těleso, řízené stálou ra-
dou se stálým sekretariátem.

13.8.1933 oslavováno v Nitře 1.100 výročí posta-
vení prvního křesťansk. chrámu Privinou.

29.10.1933 provedlo Sokolstvo náhlé sraxy, jichž
se účastnilo na 220.000 členů, mezi nimi i chras-
lavští.

Ve státní mincovně v Kremnici počato
s ražbou stříbrných dvacetikorun čs.

Dokončeno ohraničení RČS. po celé délce
hranic, měřících 4192 km.

1934 mluvil první ruský vyslanec v RČS. při
nástupní audienci česky a pravil že CCCP. chce prá-
telskou spoluprací s Československem upevnit mír
v Evropě.

28.10.1934 vzpomínáno na oslavách všeho, co stát
naš pro národ učinil: zrušeno šlechtictví, rozděleny
mnohé velkostatky, zavedeno dělnické pojištění, zřízen
fond léčebný i pensijní, postaveny nové školy, údobní
přehrady, silnice a železnice, dána nová ústava,
podle níž voleni poslanci, jmenována vláda a
volena i hlava státu.

V Jáchymově vyroben 100.g radia, k čemuž
spotřebováno 81 vagonů rudy smolincové.

21.12.1934 vzpomínáno 100. výročí Škroupovy
písni "Kde domov můj?", která se stala naší národní,
a po 1918 i státní hymnou.

Prosinec 1934 byl tak teplý, jak tomu nebylo
už 160 let. Proto v únoru 1935 bylo na horách spousta sněhu.
Loz. r. 1934 narodilo se v RČS. 147.773 chl. a 139.679 děvčat.

V době krise, trvající několik let, ztratili čs. dělníci na mzdách 14 miliard Kč. Vláda RČS. jim vyplatila na podporách 4.200 milionů Kč.

2.5.1935 sjednána dohoda o vzájemné pomoci proti útočnicku mezi RČS. a SSSR.

19.5.1935 o volbách do sněmovny a senátu čs. ode-
 vzdáno zde pro čes. strany 326 hlasů = 10,25%,
 pro komunisty a němec. str. 2854 hlasů = 89,75%;
 do senátu pro čes. strany 295 hlasů = 10,26%,
 pro komunisty 528 hlasů = 18,37%,
 pro německé strany 2051 hlasů = 71,37%

To už stihla na sebe sudetoněmecká strana 1.249.497 hl.
 a dostala 44 poslanců z 66 všech německých. Tolik
 hlasů nesoustředila ani jedna česká strana.

25.5.1935 při volbách do zemských a okresních
 zastupitelstev odevdáno zde 300 čes. hlasů a 2681 němec.
 příp. 297 " " " 2680 "

v celém okrese libereckém 7996 hlasů pro čes. strany = 13,39%
 9423 " " komunisty = 15,78%
 42283 " " něm. str. = 70,83%

Při těchto volbách soustředili henleinovci největší
 počet hlasů a dostali 17 mandátů do zems. zastupit.

V září 1935 zvolen čs. ministr zahraničních věcí.
 Dr. Ed. Beneš předsedou společnosti národů. Je to velké
 uznání pro náš stát.

14. pros. 1935 vzdal se svého úřadu prezident RČS.
 Tomáš G. Masaryk pro vysoké stáří a chorobu.

18. pros. 1935 zvolen 340 hlasy ze 440 odevdaných
 Dr. Eduard Beneš novým prezidentem R.Č.S. Narodil
 se 28.5.1884 v Kočlancech. Za 1. světové války odešel tajně
 za hranice, kde se stal vynikajícím spolupracovníkem
 Masarykovým. Pak byl 17 roků ministrem zahranič. věcí.
 30. XII. 1935 řekl. vysokoškolařům: " Život je boj a končí se bojem."

Musíme se umět čestně životem probit. Musíme mít důvěru v sebe." „Každá nenávisť plodí zase nenávisť a neštěstí." „Být dobrým Čechoslovákem a Evropanem znamená: být dobrým člověkem především!"

Líma 1935-36 byla velmi mírná, takže již začátkem února kvetl lýkovec a vřesovec.

14. 6. 1936 byla slavnostní valná hromada Národní gardy č. 84. v Chrastavě spojená s koncertem.

19. 8. 1936 navštívil prezident RČS. Liberec, kde promluvil před radnicí mezi jiným také:

„V posledním desetiletí počet skutečně pročeštěných či poněmččených není takový, že by z něho mohly být vyvozovány nějaké dalekosáhlé závěry pro celkové poměry obou národů. ... oba naše národy jsou dnes tak vyspělé, že se odnárodnit nedají!"

1936 zřízena v Chrastavě státní policejní expositura.

Začátkem škol. roku 1936-37 zřízena v Chrastavě státní škola měšťanská s čes. jazykem vyučovacím. Obecna přeorganizována na trojtřídní s 5 post. roč.

18. 12. 1936 jednali dva Hitlerovi důvěrníci s prezidentem RČS asi po 7 hodin o návrhu deklarace o neútočení Německa a Československa. Jak pozdě to asi Němci mysleli zřejmě z toho, že již v r. 1937 měli přesné vojenské plány na obsazení RČS.

V lednu 1937 vzpomínka na čes. škole kdejší A. S. Puškina.

Do školy chodilo z rodin ^{jsoucích} zcela nebo částečně bez výdělků 55 dětí, jimž dávno mléko a chléb a polévky z příspěvků Chrastavské spořitelny, čes. okresní péče, rodičovs. sdružení a „Venkova na zachráně čes. dětí!"

14. září 1937, neshasl, dohořel Tomáš G. Masaryk. Napsal o něm Sam. Hoare: „Síla jeho osobnosti byla zachránkou skalou v mnoha bouřích. Byla světlou okrasou života Evropy." Němec Heinrich Mann:

„Ines jen idea svítí z Masaryka, jenž tolik vykonal pro svobodu a štěstí svého národa.“

A. Lamoyški napsal jménem 30 národů spojených v Mexi. národní federaci tělocvičné: „Pamieć Prezydenta Tomaska Garyka Masaryka pozostanie zawsze żywa, jako skermienna idei sprawiedliwości.“

Wickham Steed: „Vešel slavně do dějin jako největší muž tohoto století, jako vykupitel a osvoboditel svého národa“..

8. října 1937 dostala Podkarpatská Rus autonomii s guvernérem Konstantinem Hrabarem.

17. I. 1938 slíbil Stojadinovič tajně Göringovi, že se Jugoslavie nebude michtat do sporu Německa s RČS.

11. 3. 1938 vzdal se rakouský spolkový kancléř Kurt Schuschnigg svého úřadu a 12. 3. 1938 obsadilo německ. vojsko Rakousko, odstoupil rak. prezident Miklas a nová vláda prohlásila Rakousko zemí německou. Tak vzrostla délka hranic čs.-něm. o 558 km na 2108 km. U nás odolali z Němců jediní něm. soc. demokraté a komunisté, ostatní splynuli se „Fudeten-deutsche Partei“

1. květen 1938 ukázal nejlépe kdo to s demokracií RČS. myslí dobře a kdo touží po diktátorství Hitlerem v Německu i v Rakousku zavedeném.

V Chrastavě sešlo se na 2000 Čechů i Němců, kteří vyslechli na náměstí projev protinacistický a odjeli pak do Liberce, kde na Masarykově náměstí se zúčastnili velikého sáboru lidu, kde česky i německy jasně bylo řečeno, že všichni jsou připraveni hájit čs. demokratickou republiku do posledního dechu. V celé ČSR tak demonstrovalo pro mír a svobodu přes 3 miliony lidí.

Pravda: SDP všemožně se přičinila, aby svedla co nejvíce Němců do nacistického sáboru dobyvatelů germánských.

21. května 1938 povolán jeden ročník záložníků do zbraně, neboť za hranicemi zjištěny pohyby německ. vojsk směrem do ČSR. Neobyčejně hladkým nástupem posílena bezpečnost, takže 22. 5. klidně provedeny obec.

volby ve 254 obcích. Rada chrastavských Čechů byla také povolána k S.O.S (stráži obrany státu), aby na samých hranicích se obraně v ruce jako kotýsi Chodové - zabránila vpádu cizozemců. Viděli dobře, kolik němec. nacistů sběhlo přes hranice ke svým do říše, ale v tom jim bránit neměli uloženo.

V Chrastavě provedeny volby 12. června a při nich dostali čs. národ. socialisté a ostat. čeští voliči 88 hl., českoslovenští sociální demokraté 216", komunistická strana Československa 494", němečtí sociální demokraté 120", a sudetoněmecká strana 2211".

Z 30 mandátů přidělen 1 čs. národ. soc., 2 čs. soc. dem., 5 komunistům, 1 něm. soc. dem. a 21 sudetoněm. str., která si zvolila starostou J. U. Dra. Friedr. Flühnera. Obě české kandidátky soustředily jen 9,72%, tedy o 0,53% méně nežli v r. 1935.

X. slet sokolský byl v červnu a červenci 1938 a byl slavný. Přátelům řekl: "Takoví jsme". A nepřítelům: "Ruce pryč!" Tak to napsal náměstek starosty Č.O.S. Josef Truhlář. A Jules Romains přiznal, že "pochopil, že co zde (na sletě) vidíme, je cosi náboženského, bohoslukba svobody, mystérie demokracie".

5. a 6. června 1938 prohlásil v Bratislavě sjezd slovenské strany lidové pro autonomii Slovenska a pro uskutečnění pittsburské dohody.

3. srpna 1938 přijel do Prahy lord Runciman.

17. srpna 1938 odmítla SLP vládní návrhy národnostního statutu a žádala o jednání nové na základně požadavků Henleinových z Klav. Vavří.

23. září vyhlášena mobilisace.

30. září 1938 oznámeno rozhlásem, že v Mníchově vnučena RČS. osudná dohoda, podle níž od RČS. odtržena pohraniční území Němci obydlená a s nimi přes milion Čechů tam usedlých.

Chrastava byla pak 3. října obsazena německým vojskem. Zatím než přišlo, odešli z Chrastavy všichni čeští státní zaměstnanci a mnoho ostat. čes. rodin.

Hnedle po tom dokonce přijel a i v Chrastavě se zastavil sám původce případu Adolf Hitler, jemuž Němci solik za to děkovali.

5. října 1938 rozloučil se prezident s čs. lidem rozhlasem a řádal, abychom nestratili ani sebevěření ani víru ve spravedlnost svaté naší věci.

22. října 1938 odletěl do Londýna.

Ne mnoho více nežli tucet českých dětí, jejich rodiče zde zůstali, donuceno již 17. října chodit do německých škol zdejších, kamž také kabinet přestěhován. Knihy zničeny.

V listopadu 1938 zvolilo neúplné národní shromáždění za presidenta republiky Dra Emila Hácha. Slováci si zřídili samosprávu.

14. března 1939 povolal Hitler Dra Hácha, presidenta okleštěného Československa, s ministrem Chvalkovským do Berlína a tam je donutil přemlouváním a hrozbami i násilnostmi, že dají souhlas k vytvoření t. zv. „protektorátu Čechy a Morava“ a k oddělení Slovenska, kde Tiso zřídil t. zv. „Slovenský štát“. Německá vojska vpadla již před zahájením „jednání“ přes hranice na Moravu, kde se jim postavil 8. slerský pluk do cesty, ale musil na rozkaz Háchův odejít zbraně.

Ani Hácha ani Tiso neměli práva ani pověření k tak ničemné zradě státu i národa.

Záruka, daná 30. 9. 1938 Anglii, Francii a Itálii Československu o nedotknutelnosti jeho hranic, ukázala se zcela bezcenná. Hitlerova dobývačnost neukojena ani obětováním čs. pohraničí, ba ani rozbitím RČS.

18. března 1939 rozhodně odmítl Maxim Litvinov v notě němec. vyslanci akci nacistického Německa co násilí proti Československu a odmítl uznati zničení RČS.

19. II. 1939 prohlásil Dr. Ed. Beneš rozhlasem, že RČS. žije právně dále. Byl americkými Čechy a Slováky vyvrán, aby se ujal vedení bojů, čili zahraněčí akce.

Obsazení RČS. nazváno, kromě nejvyšších spojenců Německa, žádným státem.

1.9.1939 přepadlo Německo Polsko. V. Británie a Francie vypověděly Německu válku. Za čs. národní radu v Americe vypověděl Dr. E. Beneš nesmířitelný boj se zlem německého nacismu. Ve Francii vznikly čs. vojenské oddíly v říjnu 1939.

Po vpádu do Holandska a Belgie kapitulovala Francie. Asi polovina čs. armády z Francie převezena vlakem do Anglie.

22. června 1941 přepadlo Německo náhle SSSR.

5. července 1941 prohlásil sověts. velvyslanec J. Majskij: „Sovětský svaz je pro nezávislost československa a nemá v úmyslu zasahovat jakkoli do vnitřních ^{záležitostí} ČSR, o kterých náleží rozhodovati jedině českoslov. (státu) lidu.“

21. července 1940 uznala V. Británie prozatímní čs. vládu.

18. července 1941 podepsána Spojenecká smlouva se SSSR, ve které... slíbena vzájemná pomoc a jakákoliv podpora ve válce proti hitlerovskému Německu, dán souhlas k vytvoření vojenských jednotek z čs. státních občanů.

14. srpna 1941 vyhlášena Atlantická charta

28. září 1941 zatčen a 1. října k smrti odsouzen protektorátní min. předseda Al. Eliáš, který spolupracoval s odbojem proti nacistům.

7. pros. 1941 přepadli Japonci Pearl Harbour. Tím prohlásily Spoj. státy severoamerické k válce proti ~~sově~~ i ostat. Hitlerovým spojencům.

1942 vyvražděny Němci Lidice a Ležáky.

5. června 1943 prohlásil velvyslanec Bogomolov souhlas Moskvy s odsunem našich menšin, když již 9.6.1942 prohlásil sověts. min. zahraničí Molotov, že SSSR uznal republiku čs. v předmnichovských hranicích a že nikdy nic, co se stalo v Mnichově a po Mnichově, neuznal a neuzná.

Od 1943 po porážce u Stalingradu smánil němeč. se velitelci přes Ukrajinu, Bělorus, Polsko zpět až daleko za Berlín.

6. června 1944 vylodili Angličané a Američané v severní Francii, kterou pak osvobodovali, zatím co sovětská rudá armáda obsadila Maďarsko, balkánské státy.

29. srpna 1944 vypuklo na Slovensku povstání. Sověty, aby čs. povstalcům pomohly, zahájily 9. září útok na Dukelský průsmyk a s nimi šel i čs. armádní sbor generála Ludv. Svobody. Byl to boj těžký. Padlo tam na 86.000 mužů. Průsmyk dobyt a naše vojsko tam po pěti letech překročilo naše hranice. Žel, že povstání na Slovensku zatím ndušeno přesilou německou. Rudá armáda pak postupovala bezpečně a vytlačila nepřítele nejen ze Slovenska a z Moravy, ale i z velké části Čech. Již v pros. 1944 tajně vrčení členové MNV.

5. května 1945 ujal se správy veřejných věcí v Praze český národní výbor. Pražané postavili barikády proti Němcům a bojovali na nich až do 9. května, kdy do Prahy dorazila sovětská armáda, aby ji osvobodila z moci Němců. Generalisimus Jos. Vis. Stalin nařídil oslavit osvobození Prahy 24 salvami z 324 děl a pojmenoval vojenské útvary, které se u nás zvláště vyznamenaly, pražskými.

10. května 1945 vrátila se do Prahy vláda RČS., která již od dubna byla v Košicích.

To byly slavné dny z května 1945.

Za ně drze zapláceno mořem slz i krve nekonečné řady čes. lidí ze všech vrstev. J. Chrastava dala svou obět. Rudolf Loudát, naroz. 16.4.1898, tovární dělník a činovník DČJ., menšin. knihovny, míst. škol. výboru a j. byl za války Němci zatčen, pro odboj odsouzen a v Dráždanech 26.7.1944 popraven. Bývalý zdejší říd. učitel Bohum. Honza byl pro účast v národ. odboji od 3.12.1940 do 6.5.1945 věrně "pro velhradní".

J. v Chrastavě hned začátkem května 1945 ustavil se místní národní výbor s Jaroslavem Šedou jako předsedou. 9.5. převzal klíče od městského úřadu z rukou Ant. Scholze za přítomnosti celé městské rady.

První sovětské tanky dojely na chrastavské náměstí po 15 1/2 hod. dne 9. května 1945. Za nimi přijela jízda a pak i pěchota s vozatajstvem a lehčím polním dělostřelectvem. Bylo radostně vítáno nejen všemi zdejšími Čechy, ale i německými antifašisty. Vojsko německé již v noci před tím odešlo.

Ubytování ve školách, v hostincích i v bytech soukromých.

Brány zdejších koncentračních táborů byly otevřeny. Židovky, které v nich dlouho strádaly, rozběhly se a plenyly nejen v obchodech, ale i v soukromí. Braly hlavně prádlo, šatstvo a jídlo. Odeslány do Pardubic.

O bezpečnost pečovala hned od převratu dobrovolnická milice, čítající na 60 mužů, pod velením Karla Běrna.

Během týdne poslání první Němci z příkazem m. národního výboru do Žitavy a to přišky.

11. května odešli Francouzi přes Žitavu, 16. a 22. května odjeli domů Poláci.

Koncem května odvezeni rvl. vlakem berlínští Němci a rač. čerona Lotriňané.

Ze státních zaměstnanců z nitrozemí Čech se sem vrátili četníci a finančníci nejdříve a hnedle po nich 12.-13. května přišli první živnostníci, zemědělci, úředníci a učitelé.

Odsun Němců pokračoval v dalších měsících r. 1945. Někteří se mu vyhnují sebevraždou jako Ortsleiter Wanitschek.

Úlohy dobrovolné milice ujalo se brzy čs. vojsko, které vystřídalo armádu sovětskou; její zástupci zůstali nejdéle v továrně, za války nazvané „Spinnwerk“, kde se vyrábělo pro rúšskou armádu.

V zápisích do kroniky města Chrastavy nebylo od květnových dnů v roce 1945 do roku 1964 pokračováno. Zpracování historie a událostí za tuto dobu soujali členové Klubu dopisovatelů, důchodci Josef Bareš a František Mňuk starší a učitelé Vladimír Kalaš a Pavla Šabová a to k XX. výročí našeho osvobození Sovětskou armádou. Prameny čerpali ze zápisů národních výborů, z novinářských zpráv, ze svých soukromých zápisů, ze záznamů společenských organizací, z informací pamětníků, z okresního archivu atd.

1945

První představitel sovětské armády, který v čele vítězných jednotek dorazil do Chrastavy, gardový major Ivan Vasiljevič Belinskij ve svých pamětech uvádí:

16. dubna 1945 tisíce děl, minometů a letadel sypalo ohnivou lavinu na poslední útočiště nepřítele. Naše vojska přešla do poslední, rozhodné ofenzivy. V předvečer 1. máje se nad budovou Reichstagu vznesla naše vlajka, vlajka vítězství. ... Konec války se stal otázkou několika dní. Měli jsme však splnit ještě jeden složitý úkol – pomoci bratrům Čechům, nedovolit fašistickým vojskům, aby zničily hlavní město Československa – slatou Prahu. Jeden ze silných tankových motomechanizovaných svazků dostal rozkaz osvobodit Prahu. Součástí tohoto svazku se stal i náš prapor. Byl to nevidaný usilovný pochod, o němž se nyní tolik píše. Projíždějící kolem opevnění nepřítele, probíjeli jsme se k Praze. Zmocnili jsme se Dráždán, osvobodili Krádek nad Nisou, Chrastavu. 7. května jsme vstoupili do Liberce a 9. května jsme osvobodili Prahu. Tam nás zastihla dlouho očekávaná zpráva o ukončení války.

V zářetí po osvobození Chrastavy vítěznými sovětskými jednotkami byla ustavena okresní správní komise v Liberci místní správní komise v Chrastavě na základě

paritního zastoupení uznaných politických stran a sice K. S. Č., soc. demokratické, národně sociální a lidové. Jejími členy byli: Blahovec, Šarm, Lejpek, Chuchler, Kekele, Švorc, Mastík, předsedou Jaroslav Šeda. Její činnost byla zaměřena hlavně na osídlení Chrastavy a na odsun fašistických židů. Bylo též překročeno k úpravám škol. Obecná škola byla umístěna ve školní budově na náměstí a měšťanská újední škola v budově v parku u kostela. Matěrská škola byla umístěna v bývalé menšinové české škole čp. 488. Do obou prvně jmenovaných škol bylo napsáno po 250 dětech.

Po ustavení místní správní komise byla v květnu 1945 obnovena činnost okresního soudu v Chrastavě, jehož vedením byl pověřen soudní rada Macek.

Dne 19. května vrátili se z koncentračního tábora v Buchenwaldu soudruzi komunisté německé národnosti Max Jahm a František Grade. 26. května se vrátil soudruška Adele Jahmová. J. Max Jahm byl zalařován od prvních dnů okupace severočeského pohraničí v r. 1938.

1. června 1945 nahájily výrobu Kovoprůmyslové závody (na nepřátelské okupace Spreewerk, před tím Klingeraovy závody), když dekret o převzetí do národní správy byl vydán 19. května 1945. Správcem byl ustanoven Boh. Procháčka.

14. července 1945 byl převzat do národní správy textilní závod Česana a náv. správcem byl ustanoven Jaroslav Líbal.

Dne 11. července 1945 byla ustavena v Chrastavě místní organizace strany národních socialistů a

9. srpna organizace strany lidové.

Koncem srpna 1945 byl na pětici rolnické komise ustaven jednotný svaz československých remědělců za předsednictví Václava Zrubka.

1. září 1945 židala Chrastava 3589 obyvatel a 15. říj-

na poklesl počet obyvatel po prvních odsunech fašistů na 3479 obyvatel, z toho mužů 1459, žen 2020. Občanů německé národnosti bylo 2270 a Čechů a Slováků 1209.

1. září 1945 zahájil v Chrastavě lékařskou praxi MUDr. Bernard Fischer, navrátil se z nacistického koncentračního tábora. Do té doby byla Chrastava po odsunu nacistů bez lékařů.

5. září 1945 byla obnovena činnost místní organizace K P Č, ustaven nový výbor a předsedou zvolen Josef Bareš.

Dne 28. listopadu 1945 se ustavil správní výbor Sporu dobrovolných hasičů v Chrastavě. Zbrojnice převzata již v září od antifašisty Lítke.

2. prosince 1945 byla v Chrastavě zřízena Místní lidová knihovna. Jejího zřízení a vedení ujal se učitel František Křátek. Základem knihovny se staly dary nových osídlenců — 235 svazků. V první den si přišlo vypůjčit české knihy 12 čtenářů.

1946

Dne 31. ledna 1946 byla ustavena v Chrastavě odbočka Svazu národní revoluce.

1. února 1946 měla Chrastava 3586 obyvatel, z toho 2048 německé národnosti.

Dne 3. února 1946 se konala první výroční schůze Sporu dobrovolných hasičů.

K 31. březnu 1946 bylo v okresním chorobinci v Chrastavě ošetřováno 69 osob, z toho 30 českých pacientů.

25. dubna 1946 byl na mimořádné veřejné plenární schůzi M N V zvolen předsedou Václav Děkan za přesídlení všeho dosavadního předsedu Karla Mastíka.

V dubnu 1946 převzala Okresní péče o mládež v Chrastavě bývalou Klingerovu vilu „Zámeček“ pro něšovský dorost a studentstvo.

10. května 1946 bylo i v Chrastavě zahájeno konfiskační řízení podle dekrety presidenta republiky č. 108 Sb., týkající

ho ^{se}řemědělského majetku, obytných domků, činžovních domů a pod.

Dne . . . května 1946 byly slavnostně předávány na náměstí dekrety o přidělení zemědělské půdy do vlastnictví chrastavským rolníkům, mezi nimiž bylo i několik vglyňských Čechů.

Dne . . . 1946 v předvečer prvních voleb do Národního shromáždění konal se v Chrastavě velká manifestace členů Komunistické strany Československa s táborem lidu na náměstí, na němž učinil projev ministr informací Václav Kopecký, který po projevu delší dobu besedoval s představiteli politického a veřejného života v Chrastavě a se zástupci politických stran. Na této besedě vyprávěl o činnosti vedoucích pracovníků zahraničního odboje na východě v Sovětském svazu za velké vlastenecké války.

26. května 1946 konaly se volby do ústavodárního národního shromáždění.

V soudním okrese Chrastava získala KSČ 3937 hlasů t. j. 57,17%, strana lidová 236 hlasů t. j. 3,42%, strana soc. dem. 1707 hlasů t. j. 24,79% a strana nár. soc. 1006 hlasů t. j. 14,60%.

Ve městě samém KSČ 635 hlasů t. j. 52,39%, lidovci 282 hlasů t. j. 33%, soc. dem. 402 hlasy t. j. 33,17% a nár. soc. 142 hlasů t. j. 14,70%.

Poslanci za Liberecko byli zvoleni: Jan Harus, Dr. Jaroslav Kokeš, Václav Kopecký, Ivan Albracht, Alois Petr, Vladimír Tichota, Dr. Josef Veverka a Emil Weiland.

V červnu 1946 zahájily v Chrastavě výrobu Tanvaldské textilní továrny v rozsáhlých objektech ve Stalinově třídě. Podnik vlastní své činžovní domy, takže pro Chrastavu bude znamenat toto rozšíření výroby velké posílení dělnickým živlem a další vzrůst počtu obyvatelstva.

30. června 1946 stoupl počet členů veřejné lidové knihovny na 208, kdy knihovna měla již půjčovny dny v úterý a v pátek.

Dne 2. července 1946 nastoupili chrastavští občané Josef Bareš a Miroslav Kaplan do funkcí členů rady Okresního národního výboru Liberec - venkov. Josef Bareš byl ustanoven předsedou a bezpečnostním referentem a Miroslav Kaplan finančním referentem ON V. Tehož dne se představil soudruh Bareš předsedovi vlády Klementu Gottwaldovi, k němuž uvedl dělnickou deputaci z gumovky v Hrádku nad Nisou.

Neděle 4. srpna 1946 se stala slavným dnem severočeského pohraničí. V Liberci byla otevřena výstava „Budujeme osvobozené kraje.“ Slavnostního aktu se zúčastnili 4 ministři a primátor hlavního města Prahy, které na hranicích okresu uvítal chrastavský občan, předseda ON V Liberec Josef Bareš. Vysoká úroveň výstavy předstihla všechno očekávání.

5. září 1946 zúčastnil se deputace zastupců z Liberecka u presidenta Dr. Beneše na Pražském hradě chrastavský občan Josef Bareš, předseda ON V Liberec, který Dr. Beneše informoval a usilí osidlovců - drobných zemědělců na - jistit výživu národa.

Na podzim 1946 dochází k založení strojního družstva, jehož předsedou byl zvolen rolník František Bradský.

Postup osidlování Chrastavy rychle pokračoval, takže školní rok 1946-47 započal již se 247 dětmi.

V říjnu 1946 bylo v Chrastavě skončeno scelování pozemků. Akci řídil Ing. Havelka.

31. prosince 1946 má Věřejná lidová knihovna káňaxeno již 1070 knih, 384 členů, kteří si vypůjčili 8070 knih.

31. prosince 1946 čítala Chrastava 2626 obyvatel, z toho 211 německé národnosti. Velké úsilí bylo po celý rok naměřeno k odsunu nacistických živlů a k znovuosídlení Chrastavy českým a slovenským živlem.

1947

V únoru 1947 bylo pro nedostatek otopu zavedeno na školách vyučování na dvě směny.

V obecní škole bylo zavedeno podávání vydatných svačtin pro děti sociálně slabších rodin.

4. února 1947: protože je pocítován stálý nedostatek pitné vody, nařizuje se krajní šetření s vodou.

M. N. V. splatil na knihovnu - 10 000 Kčs - na zakoupení knih. Oddělení finanční stráže zakoupilo za 1 035 Kčs knih.

5. března 1947 byla vyhlášena pracovní povinnost na odklízení sněhu a to u všech mužů od 16 do 55 let.

Od 7. do 14. byl uspořádán „Masarykův týden osvětly“.

26. dubna 1947 uspořádal Svaz čs. mládeže večer československo-jugoslávského přátelství, na kterém vystoupili jugoslávští učňové.

1. května 1947. Na podporu povodni postižených občanů v Kralupech n. Vl. bylo sbírkami získáno a odesláno 25 895,20 Kčs.

2. května 1947 byl schválen návrh, aby v přízemí býv. hostince „Černý kůň“ byla zřízena vyvařovna pro řachtvo.

Rovněž 2. května 1947 byla zahájena výroba škvárovědobových tvárnic ve Fridlantské ulici.

10. května 1947 byla odevzdána do provozu kotlovna pro zaměstnance kanceláře prezidenta republiky v bývalé Klingerově vile „Zámeček“. Otevření se zúčastnil kancléř Imutný a hradní lékař Dr. Klínger.

Dle brožurky vydané v roce 1947 bylo ve městě zbouráno 22 obytných domů, nikde však nelze zjistit, o která popisná čísla šlo.

3. června 1947 založena odbočka Československého červeného kříže.

26. července 1947 vznikl požár v čp. 223 u Klímu.

9. až 11. srpna konala se v Chrastavě pouť, které se také účastnil ministr průmyslu B. Laušman.

17. srpna 1947 byl v Chrastavě prvním sjezd obvodu okresní hasičské jednoty. Při této příležitosti byla místnímu sboru předána motorová stříkačka.

V srpnu 1947 v Chrastavě povodeň. Hlášená škoda 500 000 Kčs. Bohumil Honsa jmenován městským archivářem.

Výnosem ministerstva školství z 6. června 1947 byla zdejší škola v práci učitelstva uznána za nejlepší školu na okrese Liberec - venkov.

Ve dnech 21. a 22. června 1947 byl v Chrastavě uspořádán sjezd katolíků z pohraničí za účasti pražského arcibiskupa Dⁿ Josefa Berana a dalších církevních hodnostářů. Tito byli přijati se všemi poctami. Jmenování byli později souzeni za úklady proti naší lidově demokratické republice ve spojení se zahraničními centry na západě.

Pro knihovnu přiděleny místnosti v čp. 125.

Byl vydán zákaz jakéhokoliv kácení stromů bez povolení.

V Chrastavě k 1. červenci 1947 složení MNV:

Rada MNV:

V. Děkan
K. Dufek
A. Frk
F. Janoušek
J. Kubín
M. Michálek
L. Moravec
J. Rais
J. Šeda
V. Šimerka
F. Vaníček

Členové pléna MNV:

K. Bílek
J. Bauma
F. Brodský
A. Douchová
B. Hekele
J. Kočí
K. Lejsek
J. Matějka
K. Mužák
V. Nigryn
P. Pivaňska
J. Srba
J. Šicha
L. Špelda
L. Svarec

K 1. červenci 1947 měla Chrastava 2829 obyvatel:

české národnosti	2522	, mužů 1214	, žen 1308
něm. národnosti	205	, mužů 87	, žen 118
jiné národnosti	102		
	<u>2829</u>	1301	1426

10. srpna 1947 promluvil v Chrastavě na veřejném projevu ministr průmyslu Boh. Laušman.

28. října 1947 vznikl požár ve vlnářských závodech.

V roce 1947 bylo podáno celkem 402 žádosti o přidělení bytu, z nichž 299 bylo kladně vyřízeno. 11 zamítnuto a 75 postoupeno radě MNV.

V roce 1947-48 bylo napsáno do zdejší školy 263 dětí.

Ke konci roku 1947 má chrastavská knihovna

564 členů,

z toho 235 z řad mládeže

a 329 dospělých.

Zařazeno bylo 1069 svazků náborných,

230 navěných

a 448 pro mládež

celkem 1747 svazků.

1. ledna 1948 bylo zaměstnáno u města celkem 34 zaměstnanců, a sice: 7 úředníků, 3 řízenci, 2 výpomocní síly, 1 hajný, 4 lesní dělníci a 9 dělníků vodárny. 1948

V den 20. února, kdy reakční ministři podali demisi, byly organizace KSČ uváděny do pohotovosti. Téhož dne v 11 hodin v noci volal městský výbor KSČ všechny funkcionáře strany, kde vyslechli zprávu o vzniklé situaci a rozhodli se uspořádat 21. února ve 13 hodin veřejný projev na podporu požadavků strany, aby byla ustavena nová vláda bez reakčních ministrů. Byl dán příkaz k okamžitému obsazení chrastavských závodů pokud možno ozbrojenými soudruhy. Obsazení Totexu bylo svěřeno s. Josefu Pavlišťovi. Za časného rána 22. února byly

kávody pevně v rukou dělníků, kteří organizovali strážní služby. Tak vznikly závodní milice a v největším závodě Tótesu byl ustanoven velitelem p. Josef Pavlišta.

Předseda závodní rady p. Žikán odjel do Prahy s dalšími zástupci z ostatních závodů na sjezd závodních rad v Praze, kde se sjezd postavil za Gottwaldovu vládu. Po návratu z Prahy informovali delegáti chrastavské soudruhy o jednání sjezdu a po té byly ustaveny akční výbory, které přes silný mráz byly v neustálém styku se soudruhy střežícími závody.

Dne 24. února proběhla v chrastavských závodech stávka na podporu předavků strany, zejména na ustavení nové vlády bez reakčních ministrů. V Tótesu se jí zúčastnilo až na pět zaměstnanců celé osazenstvo včetně příslušníků strany národně socialistické.

25. února 1948. Strana zvítězila, prezident Beneš přijal demisi reakčních ministrů. Chrastavské náměstí se stalo svědkem velké manifestace pracujících všech závodů. Večer téhož dne jednali s chrastavskými soudruhy o organizačních a bezpečnostních opatřeních předseda O N V a bezpečnostní referent Josef Bareš a jeho náměstek Maximilián Bergler.

25. února 1948 propůjčil ministr vnitra chrastavskému občanu Josefu Barešovi Řád 25. února - stříbrnou medaili v uznání vynikajících zásluh o dovršení vítězství lidové demokracie v únoru 1948.

V únoru 1948 účastnila se knihovna soutěže a mezi 43 knihovnami se umístila na prvním místě.

V březnu 1948 zřízena všeobecná záložna.

5. dubna 1948 bylo projednáno v radě založení obecních pamětních knih.

1. května 1948 odpoledne došlo v Hrádku nad Nisou k setkání delegací československé a polské k navázání bratrských styků. V delegaci československé byli četní hrastavští občané. Vedl ji předseda O N V Liberec - venkov

Josef Bareš. Delegace československá navštívila v doprovodu předsedy okresní národní rady v Zgorzelci Stanislava Wátrase polské pohraniční město Bogatyni, setkala se přátelsky s tamními občany, mezi nimiž bylo hodně horníků.

Ve volbách do Národního shromáždění 30. května 1948 bylo v Chrastavě odevzdáno 1650 hlasů pro kandidáty Národní fronty a jen 15 bílých lístků. Neplatných bylo 15 lístků.

Ve dnech 12. až 14. června 1948 navštívila Chrastavu polská delegace v čele s předsedou okresní národní rady ve Zgorzelci Stan. Wátrasem a starostou města Bogatyni Lawinow. Delegace byla hostem předsedy ONV Liberec - venkov Josefa Bareše, v jehož doprovodu si prohlédla Liberec a Hrádek n. N. a mnohé průmyslové závody.

13. června 1948 bylo na slavnosti ve Stráži nad Nisou uděleno chrastavskému občanu, předsedovi ONV Liberec - venkov Josefu Barešovi čestné občanství městyse Stráž nad Nisou za zásluhy o rozkvět a blaho libereckého okresu.

25. června 1948 zvolen předsedou MNV Boh. Hekele.

15. července 1948 Svaz národní revoluce oznamuje sloučení odbojových složek ve Svaz bojovníků za svobodu - S.B.S.

1. září 1948 byla uvedena v život jednotná škola, se kterou několik předchozích generací. Poprvé v dějinách českého školství je dána všem dětem českého národa stejná příležitost ke vzdělání.

29. 9. 1948 otevřeno městské muzeum.

Zakoupeno sanitní auto.

Založen komunální podnik města Chrastavy.

V roce 1948 dochází ke sloučení Horní Chrastavy s městem.

Obecná škola přejmenována na národní a měšťanskou.

1. prosince 1948 byla zřízena závodní kuchyně při MNV a měla 80 strážníků.

V prosinci bylo v Chrastavě vybráno na stávkující

horníky ve Francii 28 000 Kčs.

Pohyb obyvatelstva v r. 1948:

1. ledna	28 18	177 n.
1. dubna	28 78	186
1. července	28 81	170
1. srpna	34 01	213 (po spojení s Horní Chrast.)
31. prosince	34 66	207

1949

Initiativou M N V byla zahájena výstavba výkrmny vepřů v bývalé továrně v Horní Chrastavě.

V únoru 1949 adaptuje se v Horní Chrastavě bývalá textilní továrna pro I T J. Stanice bude odevzdána do provozu 15. března 1949.

V březnu 1949 byl založen Komunální podnik města Chrastavy.

V dubnu 1949 schválil krajský národní výbor v Liberci sloučení Horní Chrastavy s městem Chrastavou.

7. května 1949 koncertovala v Chrastavě Liberecká filharmonie, 8. května pěvecký sbor Ještěd.

20. 7. přihlásila se plénum M N V v Chrastavě na své schůzi do soutěže K N V v Liberci o nejlépe upravenou obec a vyzvalo občanstvo, aby okolí svých obydlí upravilo a udržovalo v náležitém pořádku, odstraňovalo slyšky buraček a zakládalo zahrádky, aby město, jak se ve výzvě píše, se stalo jedinou zahrádkou a obstálo čestně v soutěži.

Ke dni 31. srpna 1949 čítala Chrastava 3508 obyvatel, z toho 204 německé národnosti.

1950

Ke 1. lednu 1950 měla Chrastava 3618 obyvatel, z toho 202 občany německé národnosti.

10. ledna 1950 byl v Chrastavě zřízen Ústřední sklad zemědělské mechanizace.

30. ledna 1950 kanala se ustavující schůze přípravního výboru jednotného zemědělského družstva.

Předsedou byl zvolen soudruh Pazdera. Bylo usneseno

xcelit remešedělskou půdu ve větší hony pro snadnější její obdělávání a byl vypracován organizační plán družstva.

11. dubna 1950 ujímá se funkce předsedy místního národního výboru František Lohynský, dělník n. p. Tolex.

20. června 1950 byla restaurace „Na vyhlídce“ postoupena n. p. Tolex k řízení učňovského internátu.

18. září 1950 zahájilo JZD Chrastava společné obdělávání půdy.

Při volbě představenstva JZD Chrastava byl v říjnu 1950 zvolen předsedou Fr. Cebra.

Začátkem listopadu 1950 byla ustavena v Chrastavě 70. pionýrská skupina, jejímž vedoucím se stal Milan Bouma z Hrádku nad Nisou.

V prosinci 1950 bylo hlavním úkolem JZD vybudování nového kravína za účelem svodn dojníc do méně stájí.

K 31. prosinci 1950 měla Chrastava 3824 obyvatel, z toho 218 německé národnosti.

1. dubna 1951 projížděl Chrastavou „vlak míru“ z Liberce přes Litavnu do Varnsdorfu. Tato událost vyzněla v mírovou manifestaci lidu Československa, Polska a NDR proti remilitarizaci západního Německa.

1951

3. dubna 1951 byl proveden svod nejlepších dojníc počtem 58 kusů do společného kravína JZD.

30. června 1951 vyjádřili se hlasováním chrastavští občané proti remilitarizaci západního Německa a za uzavření Paktu míru. Pro tuto rezoluci se vyjádřilo z 2 455 hlasujících plných 100%.

K 1. červenci 1951 čítala Chrastava 3823 obyvatel, z toho 216 německé národnosti.

Rozhodnutím ministerstva školství z měsíce srpna 1951 bylo do Dětského domova v Chrastavě

přiděleno 120 řeckých dětí.

1952

V lednu 1952 plenární zasedání M N V v Chrastavě u příležitosti diskuse o rozpisu dodávek z živočišné produkce na rok 1952 projednávalo také možnost rozšíření ploch pro pěstování zeleniny zejména na velkých nevyužitých rozlohách orné půdy při místních průmyslových závodech.

V dubnu 1952 uspořádala místní veřejná knihovna besedu s dělnickou spisovatelkou Annon Kodýtkovou o její knize „21 let v Argentíně“. Toudruška Kodýtková je zakládající členkou K P Č.

Za úspěšnou činnost byla v roce 1952 místní lidová knihovna v soutěži „Budujeme vzornou lidovou knihovnu“ vyznamenána čestným uznáním K N V v Liberci a čestným uznáním ministerstva informací a osvědy.

1953

1. března 1953 přесídli la pobočka Státní spořitelny z ulice Turpišovy do nových úřadoven na náměstí 1. máje.

14. března 1953 rozrušila celé město zpráva o smrti předsedy K P Č a presidenta republiky Klementa Gottwalda. Chrastavská veřejnost vylechla společně rozhlasový projev tehdejšího předsedy vlády s. Ant. Zápotockého. Na náměstí byla uspořádána bryna, na čestné strážce střídali se funkcionáři, dělníci a milice. Na M N V byly k podpisu vyloženy kondolenční listiny.

31. května 1953 byla provedena měnová reforma. V Chrastavě bylo k tomu účelu vytvořeno středisko Státní bankou a od 1. června 1953 stala se chrastavská spořitelna pobočkou centrály „Státní spořitelny“ v Liberci.

1954

20. ledna 1954 se konala v Chrastavě veřejná schůze funkcionářů chrastavského okrsku k záko-

ním a národních výborech.

15. února 1954 bylo uspořádáno v chrastavské Textilaně závodním klubem ROK kulturní odpoledne zasvěcené dílu Bedřicha Smetany. Zajímavě o něm přednášel soudruh Týl a ukázky předvedl režisér Liberecké opery Roman Kratochvíl.

30. března 1954 vyslechli mnozí chrastavští občané v agitačním středisku rozhlasový projev předsedy vlády Viliama Širokého o dalším velkém snížení cen životních potřeb.

V neděli 16. května 1954 se konaly volby do národních výborů, jež vyzněly naprostým vítězstvím kandidátů národní fronty. Předsedou MNV se stal dělník z n. p. Toleš František Lohynský.

V listopadu 1954 ve volbách do národního shromáždění byl zvolen prvně v dějinách města jako poslanec NS předseda MNV soudruh Fr. Lohynský.

Výzvu Světové rady míru podepsalo do 10. března 1955 a svými rávačky doprovodilo 1779 občanů. 1955

1. máje 1955 zúčastnila se oslavy Svátku práce v Chrastavě delegace Německé demokratické republiky ze Litavy a to Gerhard Heerklotz, okresní tajemník Německé sjednocené socialistické strany, člen městské rady Hebenstreit a soudružka Seidlová, textilní dělnice.

Spartakiádu mládeže libereckého okresu v neděli 15. května 1955 shlédlo 6000 diváků. Byl to zdařilý vstup do období okresních spartakiád.

S chrastavskými pionýry besedoval 1. března 1956 spisovatel Adolf Branald, jimž zvláště vyprávěl, jak psal svou knihu pro mládež „Léďček automobil.“

22. srpna 1956 byl chrastavskému závodu n. p. Bytek udělen Rudý prapor Společného průmyslu a U V Loaru ROK Textil.

10. listopadu 1956 slavnostně převzali zaměstnanci m. p. Bytce v Chrastavě Rudý prapor vlády a ÚRO z rukou ministryně spotřebního průmyslu B. Macháčové - Dostálové. Lávoody bytového textilu vyrábějí přáči na přikrývky, na prádlové zboží, na polahové látky a na teplé ponožky a spodky. Vyrábí se ze směsi bavlněných odpadů a buničité stříže pro další lávoody ke konečnému zpracování.

Těsné snížení maloobchodních cen k 1. prosinci 1956 mělo veliký ohlas mezi obyvatelstvem vzhledem ke zvýšeným předvánočním nákupům.

1957

V lednu 1957 zemřel prezident Rakouské republiky Theodor Körner, rodák z Chrastavy, bývalý řák chrastavské německé školy.

19. května 1957 se konaly volby do národních výborů. Většina chrastavských občanů odevzdala svůj hlas již v dopoledních hodinách a volby vyzněly manifestálně v úspěch kandidátky Národní fronty.

1. června 1957 navštívila vietnamské děti v chrastavském Dětském domově klavírní umělkyně, účastnice Pražského jara, paní Thang Thi Lien s pracovníky pražského Vietnamského vyslanectví.

Ministerstvo školství a kultury vyjmenovalo 3. června 1957 mezi třinácti lidovými knihovnami z celé republiky také Věřejnou lidovou knihovnu v Chrastavě čestným štítem a titulem „Vzorná lidová knihovna“ díky záslužné a obětavé práci nadšeného knihovníka Františka Kracíka, držitele plakety Jana Amose Komenského za úspěšné učitelské působení.

O prázdninách 20. července 1957 navštívil prezident Vietnamské demokratické republiky Ho Či min se členy svého doprovodu Domov vietnamských dětí v Chrastavě. Doprovázeli je náměstek předsedy vlády Václav

Kopecký, tajemník ÚV K. P. Č. Oldřich Černík, vedoucí kanceláře prezidenta republiky Ladislav Novák a představitelé Libereckého kraje. V listopadu byl předán do užívání trojdom 247, 248, 249. 1958

Dramatický kroužek Osvětové besedy v Chrastavě sehnal třikrát v březnu a dubnu 1958 s velikým úspěchem hru Milana Jariše „Inteligenti“, s kterou právě tak úspěšně se účastnil užší přehlídky divadelních souborů umělecké lidové tvořivosti v divadle závodního klubu ROK n. p. Toko ve Vratislavicích mezi 12 soubory libereckého okresu.

Dne 26. března 1958 besedoval s chrastavskými žáky delegát Lyrie.

6. června 1958 vyhodnotila rada ONV Liberec v soutěži MNV Chrastavský MNV na druhém místě v okrese za nejlepší výsledky v řízení místního hospodářství a v péči o služby poskytované obyvatelstvu. Ocenila také jeho finanční hospodaření jako vzorné.

4. července 1958 (v pátek) byla po dlouhotrvajících a nepřetržitých lijácích postižena Chrastava závažnou povodní. Nisa, Jeřice a Vítkovský potok se rozvodnily tak, že kátopa blížila se k povodňové katastrofě, již Chrastava zazila před 50 lety. Bylo zatopeno náměstí, ulice Žitavská, Stalinova, strženy některé mosty pro pěši, četné návozy byly pod vodou. V Horní Chrastavě byl stržen splav a část vydlážděné okresní silnice, takže doprava tu musela být přerušena. Řada domů byla značně poškozena. V Bílém Kostele zahynul při záchranných pracích voják. Stranické orgány, místní národní výbor, pracující v návozech, požárníci a příslušníci V B prokázali pohotovost, iniciativu a obětavou pomoc. V neděli 6. července nastoupily desítky brigádníků na opravu silnice v Horní Chrastavě.

22. srpna 1958 byl zpopelněn v libereckém krematoriu první předseda místní správní komise v Chrastavě po osvo-

boxeni Jaroslav Leda.

V červenci a srpnu 1958 byla provedena generální oprava školy na náměstí č. 428 a byla zřízena jedenáctiletá střední škola v budově 381, jejímž ředitelem byl ustanoven Josef Kostlán.

8. listopadu 1958 uvedl dramatický odbor v Chrastavě na paměť výročí Velké říjnové revoluce zdramatizované povídky A. P. Čechova.

Dne 13. listopadu 1958 navštívil v Chrastavě smutek nad úmrtím presidenta republiky Antonína Zápotockého. Kondolenční listiny pro podpisy občanů byly vystaveny na M. N. V.

V úterý 19. listopadu 1958 sledovalo občanstvo Chrastavy rozhlasovou reportáž z Vladislavského sálu na Pražském hradě o průběhu volby s. Antonína Novotného novým presidentem republiky.

1959

V měsíci březnu 1959 vypukla i v Chrastavě epidemie chřipky. Čelná onemocnění zavinila značnou absenci v zá-
vodech a školách.

17. června 1959 se rozloučili se svými spolužáky a chra-
stavskými občany vietnamští žáci, odjíždějící do své vlasti po 3letém pobytu v Chrastavě.

V neděli dne 14. a 21. června se konala v Chrastavě na
pěkně upraveném hřišti velkolepá druhá okresní sparta-
kiáda, již se účastnilo 8 000 cvičenců a 17 000 hostů. Celé
město bylo k této události náležitě vyzdobeno.

V neděli 12. července 1959 provedly veřejné útvary
civilní obrany v Chrastavě na náměstí velké veřejné
cvičení pozorně sledované četnými občany.

22. srpna 1959. Vyšší položení části města jsou vy-
staveny citelnému nedostatku pitné vody. Voda je
dovážena v cisternách.

12. září 1959 večer pozorovali čelní vzrušení chra-
staviští občané oblohu, aby uviděli ohlášený sodíkový

mrak druhé sovětské kosmické rakety. Asi v 19 hod. 52 min. krátce zazářilo směrem k měsíci nafialovělou září těleso, připomínající meteorit. Druhá kosmická raketa našich nejbližších přátel byla dalším úspěchem v dobývání vesmíru člověkem a také výmluvným poslem míru.

V září 1959 před zahájením školního roku 1959/60. byly zřízeny 4 nové učebny v bývalé soudní budově v Revoluční ulici.

V prosinci 1959 byl na chrastavské jedennáctibetce založen Československý svaz mládeže s počtem 248 členů.

V roce 1959 byla dokončena parková úprava náměstí a prostranství u autobusového nádraží.

Podle okresních novin „Vpřed“ účastnila se prvomájových oslav 1890, tedy před 70 lety, v Chrastavě na 1000 osob.

1960

Na společném slavnostním zasedání M N V, MěV K P Č a M V národní fronty v květnu 1960 byl 89 důchodcům předán (výbor) výměr o zvýšení důchodu. Při této příležitosti zhodnotil dělo chrastavských občanů poslanec N S a předseda Mě N V s. Lohynský.

9. června 1960 ve 13.30 hod promluvil v Chrastavě na náměstí při velké volební manifestaci kandidát na poslance do Národního shromáždění s. Antonín Navrátil.

Při volbách dne 12. června, kde byli voleni poslanci jak do N S tak také do všech stupňů N V byli jako poslanci do K N V z Chrastavy zvoleni s. F. Lohynský, dosavadní předseda Mě N V, a s. Luděk Jekl, technik I T S v Chrastavě; pro kandidátku N S se uplatilo 99,9% voličů.

15. června 1960 byla v rámci územní reorganizace obec Andělská Hora sloučena s Chrastavou.

15. července 1960 byl vyroben 10 000 útkový automat v chrastavském závodě Tosex.

V červenci 1960 se příležitostí oslav 15. výročí osvobození převzali do užívání chrastavští požárníci zbrojnici, kterou si sami vybudovali a Požárnický dům, adaptovaný

rovněž vlastními silami. Jeho hodnota činí 250 000 Kčs.

V září 1960 uvedly do provozu Glušky města Chrástavy novou rychloprádelnu.

V září 1960 byla předána k užívání zdokonalená jídelna Družiny mládeže. Jídelna jako první na okrese začala uvádět několik druhů jídel, aby si záci podle chuti mohli vybrat.

V neděli 23. října 1960 byla v Karuně otevřena okrsková výstava ovoce, zeleniny, květin i ukázek ze včelářství. Uspořádala so místní pobočka Čs svazu zahrádkářů, ovocnářů a Čs svazu včelařů. Díky velké úrodě byla výstava obelána hojnými a pěknými vý-
pěstky.

Na podzim 1960 bylo vysázeno na Jistědské ulici 130 topolů a na Vysoké 120 žestkových stromků. Na našem náměstí bylo instalováno výbojkové osvětlení. Naše město získává první název „Vzorné město“.

4. listopadu 1960 byl zahájen Měsíc čs - sovětského přátelství koncertem pěveckého souboru „Jistěd“ z Liberce. Koncert vysoké umělecké úrovně měl veliký úspěch. účinkovali na něm i zpěváci, kteří v tomto roce s úspěchem vystoupili i na festivalu ve Vel. Británii.

13. listopadu 1960 v neděli důstojně vořovala Chrástava celostátní Šafetu míru a přátelství, nesoucí pozdravy přátelství sovětskému lidu. Šafetu pozdra-
vil předseda Mě N V s. Lohynský. Potom se početný pleton vydal na další cestu k Nové Vsi.

Chrástavské školy navěštivil 25. listopadu 1960 vzácný host, člen Akademie SSSR Boris T. Rubcov, který se pochvalně vyjádřil o znalosti ruštiny chrástavských žáků.

25. listopadu 1960 zahájil činnost místní klub dopisovatelů při Agitačním středisku. Aktivou se